

prosvetni delavec

List delavcev v vzgojnoizobraževalnih zavodih SR Slovenije

Ljubljana, 19. novembra 1976 — Številka 19

Hajka, Alenka Gerlovič

Tone Svetina

Brez spomina ni zgodovine

Večkrat se sprašujemo, kako bi se obnesla mladina, če bi se naš narod znova znašel v tako kritičnem položaju za svoj obstoj, kot se je leta 1941.

Mišlim, da zaskrbljenost ni potrebna. Razumljivo je, da se pojavljajo različna mišljenja. Zgodovina se rada ponavlja. Kljub temu nove okoliščine terjajo in rodijo nove rešitve. Res pa je tudi, da iščemo izkušnje iz preteklosti, posebno, kadar predvidevamo možne vojne razmere, ne moremo mimo primerjav preživetege.

Če se lahko sedanji rodovi pohvalijo s tem, da vidijo dlje in bolje v prihodnost, naj se zavedajo, da stojijo na ramenih svojih prednikov. Danes se tista mladina, ki je izvedla revolucijo, prelivala kri po gozdovih, hiral v ječah, gladovala in se odrekala svojim sanjam, da je lahko z vso neuklonljivo močjo stala v boju, počasi umika z bojnih položajev družbene preobrazbe. Njihova mesta zasedajo novi in novi rodovi z drugačnimi izkušnjami, včasih pa tudi z drugačnimi gledanji.

Kolona na frontah preskušanih se manjša dan za dnem. Prihaja čas, ko bodo najhrabrejša dejanja posameznikov ali skupin — tudi najboljše izkušnje — če niso bile zapisane, pozabljene, kot jih nikoli ne bi bilo. To je tragično, toda neovrgljivo dejstvo. Mnogo dragocenih izkušenj je že za večno odšlo v grobove, mi pa se vsak dan bolj zavedamo, kaj vse je še treba vtakati v narodov spomin in v njegovo dejavno in ustvarjalno zavest. Kajti, brez spomina ni zgodovine in brez zgodovine ni naroda.

Vemo, da revolucija traja in tudi boj za nacionalni obstoj Slovencev traja. Posebno na Koroškem in v Slovenskem primorju. Čeprav ne poka in ne teče kri, so fronte odprte, pritisk prefinjen in cilji jasni. Potrebujemo nove borce.

Tega se moramo zavedati vsi, predvsem pa mladina, na katero gre vedno prvi in najmočnejši sovražni pritisk in udar. Mladina, ki se je vedno prva uprla kot borbeno jedro narodove moči.

Moramo verovati v svojo mladino. Kot smo verovali v tisto, s katero smo v ognju boja izvedli naš nacionalni program in današnje, ki stoji na fronti dela, na barikadah revolucije in jo vodi naprej v novih, vendar nič lažjih razmerah.

Nehote se sprašujem: Smo res napravili vse in pripravili mlade na preskušnjo, ki jo zahteva vojno stanje? Smo prenesli na mlade rodove vse tiste moralne vrednote, ki so bile pogoj, da smo v boju vztrajali?! Moralno veličino žrtvovanja za skupni cilj, voljo do boja in do življenja, tovarištvu, o katerem danes lahko sanjamo, borbeni in delovni elan zmage, predanost stvari, vero v preobrazbo sveta in človeka in tako naprej.

Lahko odgovorimo z da in ne. Vsak dan močneje prodira v našo mlado generacijo zavest, da je za našo skupnost vsak posameznik vreden samo toliko, kolikor zanjo ustvarja in kolikor se je pripravil-jen zanj bojevati. Svoboda in blagostanje nikoli ne prideta sama. Za svobodo se je treba nenehno bojevati, za blagostanje delati. Nič ni večnega. Vse, kar se pridobi, se lahko tudi izgubi. Tudi svoboda ali oblast. V tem spoznanju je pomen priprav na ljudski odpor in za narodovo samozaščito. Je pomen mobilizacije mladih, ki prevzemajo odgovornost na svoja ramena.

Smu jim dali vse? Smu jih oborožili z močjo duha? Z znanjem, kako se uporablja orožje? Z valjo in upanjem, ne le s programi?! Smu jim pokazali pot vira moči in jim predočili jasnost cilja?!

Na robu obstoja naroda in posameznika, na mejni črti med življenjem in smrtjo je zavest najgloblja in tudi najbolj čista. S tem ko človek rešuje druge, rešuje sebe, ko rešuje sebe, pomaga vsem. Tu, koder se bije boj na novih frontah, si generacije podajajo roko in predajajo orožje in naloge. Poiskati je treba vire naših moči, naše trdnosti in ponosa. V plasteh umiranja in trpljenja so zakopane vse velike kreposti. Do njih je treba najti pot in jih razvijati dalje.

Danes je v modi umikati se s politične fronte v zakotje zasebnosti in konformizma vseh vrst. Ljudje begajo v tuje dežele. Tudi zelo sposobna mladina in kadri, ki smo jih doma izšolali in ne najdejo mesta za svoj kruh in razvoj. Tako nam mnogo najboljših požira tujina. Nekateri si želijo nazaj, mnogi pa so odpisani.

Nekateri mladi bežijo v svet iluzij in se varajo z gesli, da živijo samo za danes, da jih prav nič ne zanima, kaj je bilo in tudi ne, kaj bo.

Druge'golta svet užitkov, zapadajo v razkroj duha in končno v samoizničanje. Demokracijo izrabljajo tisti, ki niso zanjo nič žrtvovali. Moralne norme se rušijo, egoizem prodira v človeka, človečnost se umika v knjižni privid, na prižnice, za konferenčne mize.

Bojšče ne le da še vedno obstaja, temveč se celo veča. Naši otroci stopajo v minirani svet, koder vlada dvojna morala. Še vedno je v ospredju morala sile pred moralo pameti. Zlo si je nadelo nove maske in naličja. Svet stoji pred novimi, težkimi problemi, ki naj jih reši pamet ali vojna.

Nekaterim je naša praksa zgled za preobrazbo sveta in človeka. Drugi nas zavračajo, tretji bi nas požrli. To nas ne moti. Mi smo novo, ki raste in ima prihodnost. Nastajamo. Imamo projekt za rešitev sveta in človeka v njem. Verujemo vanj in imamo mladino, ki bo to novo znala ustvariti in tudi braniti.

Slavimo praznik naše republike.

Na izkušnjah preteklosti gradimo prihodnost.

V hitenju včasih pozabljamo na sedanjost.

Ali pa vidimo predvsem temne stvari.

Taki smo. Ne vedno.

Mogoče pa je v naši podzavesti strah, da ne izgubimo tega, kar imamo...

Mogoče je naše nezadovoljstvo pogosto samo želja po še boljšem. Po napredku.

Saj vendar vsako leto preskušeni in trdni z resnično srečo slavimo praznik republike.

Naj bo tudi letos tako!

Na protestnem zborovanju v Ljubljani (Foto: Marjan Ciglič)

Sestanek republiških in pokrajinskih samoupravnih interesnih skupnosti za usmerjeno izobraževanje

Koristna izmenjava izkušenj

Konec oktobra je bil v Novem Sadu sestanek predstavnikov republiških in pokrajinskih samoupravnih interesnih skupnosti za usmerjeno izobraževanje. Sestanka so se udeležili predsedniki skupščin, predsedniki izvršnih odborov ali sekretarji samoupravnih interesnih skupnosti za usmerjeno izobraževanje iz vseh naših republik in pokrajin, razen iz Slovenije.

Sestanek v Novem Sadu je bil posvečen izkušnjam in aktualnim vprašanjem izvajanja reforme usmerjenega izobraževanja. Ob tej priložnosti so obravnavali tudi aktualna vprašanja s področja dela samoupravnih interesnih skupnosti za usmerjeno izobraževanje in o reformi šolstva. Udeleženci tega sestanka so bili enotnega mnenja, da je taka

izmenjava izkušenj in mnenj zelo koristna in da jo je treba nadaljevati.

Predstavniki vojvodinske samoupravne interesne skupnosti za usmerjeno izobraževanje so podrobno seznanili goste z aktualnimi vprašanji izvajanja reforme v pokrajini, posebno s pripravami na prehod v drugo fazo, ki se bo začela prihodnje šolsko

leto. Znano je, da poteka v Vojvodini pouk v prvih dveh razredih srednjih šol po enotnih skupnih temeljih, druga faza — poklicno usmerjeno izobraževanje pa se bo začela septembra prihodnjega leta. Čeprav bo to šele čez deset mesecev, se na drugo fazo izobraževanja že pospešeno pripravljajo.

Po besedah predstavnika samoupravne interesne skupnosti za usmerjeno izobraževanje v Pokrajini je približno 600 delegatov te samoupravne interesne skupnosti neposredno vključenih v samoupravno organiziranje in oblikovanje izobraževanja. Pred začetkom reforme v desetih vojvodinskih občinah niso imeli srednjih šol, sedaj pa so že v dvanajstih večjih krajih organizirani dislocirani oddelki takih šol. Načrt razvoja predvideva, da bodo imele do leta 1980 vse vojvodinske občine srednje šole, v katerih se bo izobraževala vsa populacija učencev.

Direktor pedagoškega inštituta Vojvodine mag. Vasilije Damjanović je seznanil goste z zasnovo reforme usmerjenega izobraževanja v Pokrajini. Po njegovem mnenju je pri opredelitvi reforme šolskega sistema najpomembnejše zagotoviti dva sestavna dela izobraževanja — splošno in poklicno usmerjeno izobraževanje, ki se prepletata in dopolnjujeta. Vojvodinska zasnova usmerjenega izobraževanja je nastala kot nujnost in pomeni dosledno izvajanje stališč X. kongresa ZKJ o reformi izobraževanja. Tako kot povsod v državi je bil tudi za izobraževanje v Vojvodini značilen dualizem — poleg drugih slabosti vzgojnoizobraževalnega sistema. Nova zasnova vzgojnoizobraževalnega sistema povečini odpravlja te slabosti, vsaka stopnja bo v prihodnje omogočala nadaljevanje izobraževanja, hkrati pa vključevanje v delo.

Pri sestavljanju novih predmetnikov in učnih načrtov v Vojvodini so sodelovale delovne

skupine strokovnjakov, in sicer več kot 1.500 ljudi z vseh področij dela. Vse delo so vodile samoupravne interesne skupnosti za usmerjeno izobraževanje. Pričakujejo, da bo do 1. septembra prihodnje leto, ko se bo začela druga faza, vse pripravljeno za začetek nove šole.

V razpravi o vojvodinskih izkušnjah so udeleženci sestanka v Novem Sadu ugotavljali, da so v Pokrajini doseženi zadovoljivi uspehi. Ker se je srednja šola »približala učencem«, jih je sedaj v teh šolah približno 11% več, namen reforme pa je vključiti v desetletno splošno izobraževanje vso mladino.

Uvajanje dveh novih predmetov — temeljev marksizma in samoupravnega socializma ter temeljev tehnike in proizvodnje je doseglo namen. Učenci so pokazali za nova predmeta izredno zanimanje. Na tem sestanku je bilo postavljenih tudi več določenih vprašanj o uresničevanju nalog reforme v Vojvodini. Na vprašanje, ali naglica uvajanja reforme v Vojvodini povzroča težave, smo slišali tale odgovor: Dosežki najbolj zavrtajo trditve, češ da je taka naglica nevarna. Ne hiti namreč samo Vojvodina, hitijo vsi — Hrvaška, Makedonija, Črna gora in Kosovo grede po podobni poti kot Vojvodina. In kako je s tako imenovanim »tehnološkim presežkom« učiteljev? Tega v Vojvodini doslej, razen majhnih izjem ni bilo. Sprejeto je stališče, da noben prosvetni delavec ne sme ostati brez dela. Njihova zaposlitev je zagotovljena tudi v prehodnem obdobju, če pa bo potrebno, se bodo nekateri prekvalificirali. Predvidejajo, da bo v prihodnosti učiteljev celo premalo, posebno zato, ker bodo uvedene nekatere stroke, ki jih doslej ni bilo.

Udeleženci sestanka v Novem Sadu so obiskali tudi več šol in si ogledali kulturnozgodovinske znamenitosti.
DRAGAN PAVLOVIĆ

Politehnizacija — predmet in načelo

Uredništvo Pedagogije, teoretičnega časopisa Zveze pedagoških društev Jugoslavije, je organiziralo 13. in 14. oktobra »okroglo mizo« na temo Delovna vzgoja in politehnično izobraževanje. Pri pogovoru je sodelovalo približno štirideset znanih pedagogov iz vseh naših republik in pokrajin, ki se ukvarjajo s to problematiko. Posvetovanje naj bi bilo hkrati tudi uvod v razpravo o zelo aktualni temi, ki bo v središču pozornosti prihodnjega IV. kongresa jugoslovenskih pedagogov. Pogovor sta vodila glavni urednik Pedagogije dr. Pero Šimleša in odgovorni urednik dr. Nikola Potkonjak.

Razpravo je začel dr. Josip Pivac iz Zadra. V uvodnih besedah je poudaril, da sta delovna in politehnična vzgoja in izobraževanje odločilna dejavnika za sistemsko, vsebinsko in organizacijsko spremembo pri pouku in zunajšolskih oblikah dejavnosti učencev. Ta komponenta reforme izobraževanja izhaja iz bistva marksistične filozofije, ki pa je naša pedagoška misel še ni uresničila. Nasprotno: obstoji nekoliko pojmovanj o politehnični vzgoji in izobraževanju v vzgojnoizobraževalnem procesu, kot so npr.: teorija panoiškega politehnizma, pojmovanje, da je politehničen treba uresničiti zgolj v vsebini splošnega izobraževanja in zasnova funkcionalne usmerjenosti znanja. Postavlja se tudi vprašanje take terminologije, sistema, oblik in vsebine dela, ki bi najbolj ustrezali uresničevanju tega smotra vzgoje in izobraževanja. Zaradi vsega tega pa tudi zaradi zastoja in krize, v kateri je sedaj ta vzgojnoizobraževalna komponenta, je treba načrtno raziskovati, kako bi izboljšali sedanje razmere.

Dr. Nikola Potkonjak iz Beograda je skušal ugotoviti vzroke precejšnjih nihanj pri pojmovanju politehničnega izobraževanja od osvoboditve dalje. Še vedno so zelo močne sile tradicionalistične šole, ki jo podpirajo tudi mnogi učitelji in starši, veliko teoretičnih vprašanj ni rešenih, manjkajo ustrezne znanstvene raziskave, to področje so uvajali v šolo na neustrezen način (kot predmet) itn.

Dosedanja praksa opozarja na zgrešeno zasnovno proizvodnega dela pri nas — je dejal dr. Bogosav Kovačević (iz Reke) zato se moramo vprašati, koliko je naša zamisel o povezovanju proizvodnega dela in pouka marksistično pravilna, predvsem zato, ker temelji na tem tudi sedanja reforma. Resnično delo si ni utrolo poti v našo šolo. Nastaja vprašanje, kako naj se šola pri vzgajanju delovnih navad učencev osvobodi nenaravnega drila. Povezovanje izobraževanja in dela namreč ni isto kot povezovanje pouka in proizvodnega dela, čeprav je med seboj povezano.

Sedanja zasnova proizvodno-tehničnega izobraževanja ni dobra — meni Hajrudin Hadžihasanović iz Tuzle — ker praksa ne sprejema tistega, kar je bilo teoretično zamišljeno. Ne glede na to, da vztrajamo pri prvotnem načelu, pa bo tovrstno izobraže-

vanje prav zaradi razmer v praksi še dolgo ostalo le predmet. Hadžihasanović je opozoril tudi na več problemov, ki izvirajo iz dejstva, da poteka v raznih okoljih proizvodno-tehnično izobraževanje po različnih programih prav zato, ker se učitelji izobražujejo na različne načine.

Delovno in politehnično izobraževanje je pravzaprav večdimenzionalno povezovalje pouka in dela. Tako je poskušal definirati to področje Božo Reljan, vojaški pedagog iz Zadra. Zavzel se je za povezovalje politehničnega pouka z zasnovo splošnega ljudskega odpora, v katerem je poleg človeka prav tehnika najpomembnejši dejavnik. Človekova politehnična razgledanost mora biti zelo široka. S tega vidika je treba raziskati vsebine vseh predmetov.

O pomenu smotrne priprave za uresničevanje politehničnega izobraževanja je govoril Djordje Nadrljanski iz Pančeva in prikazal, kako je zasnovano to predmetno področje v šolskem centru, kjer dela. Vsebinske se uresniči na dveh ravneh: na prvi učenci spoznajo povezavo med naravoslovnimi predmeti in tehniko, na drugi pa to prenašajo v proizvodno delo. Meni, da sta delovna in politehnična vzgoja enotni in da ju ni treba ločevati.

Način, kako se lotevamo politehnične vzgoje, je odvisen tudi od razvitosti posameznega okolja, meni dr. France Strmčnik iz Ljubljane, mi pa smo se doslej bolj ukvarjali z intelektualno kot pa s praktično stranjo problema. Učitelji, ki poučujejo ta predmet, postavljajo veliko vprašanj, na katera bi bilo treba čimprej odgovoriti, je dejal dr. Pero Šimleša in navedel nekoliko takih vprašanj: kakšen je odnos med umskim, fizičnim in politehničnim izobraževanjem, ali je v šoli delo zaradi delovne vzgoje ali zaradi doseganja ekonomske vrednosti, kje je meja med politehnično vzgojo in družbeno koristnim delom itn.

Udeleženci »okrogle mize« so poudarili, da morata biti delovna in politehnična vzgoja in izobraževanje danes v šoli tako načelo kot predmet. Nakazanih je bilo veliko vprašanj, ki jih bo šele treba obdelati in nanjo kvalificirano odgovoriti. To kaže, da v teoretičnem razčiščevanju tovrstne problematike še vedno nismo prišli daleč in da izhajajo obstoječe rešitve bolj iz pragmatične nujnosti, kot pa da bi bile projekcija neke enotne zasnove. A. B.

Dr. Kurtu Waldheimu,

Generalnemu sekretarju Organizacije združenih narodov
Izbirni pouk zagotavlja nadaljnjo demokratizacijo vzgoje in izobraževanja

Učenci gimnazije v Kranju z zanimanjem in strahom spremljamo razmere, v katerih živi slovenska narodnostna manjšina na avstrijskem Koroškem, in ne moremo razumeti, da se v demokratični Avstriji lahko dogajajo takšne stvari.

Prav zato sprašujemo vas, spoštovani gospod Waldheim kot generalnega sekretarja OZN, ki mora štiti predvsem deklaracijo o človekovih pravicah, če je to, kar počno danes v Avstriji s slovensko manjšino, še v soglasju z listino OZN. Ali menite, da je preštevane posebne vrste kaj drugega kot pritisk na Slovence v Avstriji, da zatajijo svojo narodnost, ker vedo, da bodo izgubili možnosti za svoj razvoj in obstoj, če se bodo opredelili kot Slovenci? Ali menite, da je preštevane posebne vrste kaj drugega kot oblika genocida, proti kateremu se OZN odločno bori?

Ne moremo razumeti, da demokratična Avstrija pri zagotavljanju pravic slovenski narodnostni manjšini na Koroškem in izpolnjevanju določil 7. člena avstrijske državne pogodbe popuščata zahtevam oživiljočega nacizma, ki se mu je v Avstriji med zadnjo vojno odločno uprla edino slovenska narodnostna manjšina. Zato, da bi bil dokončno uničen, je bila ustanovljena tudi OZN. Kako gledate vi na ta pojav?

Vemo, da poznate slovensko narodnostno manjšino na Koroškem, ne vemo pa, če poznate njen sedanji položaj. To, kar doživlja slovenska narodnostna manjšina na Koroškem danes in kar bo doživljala še v veliko hujši obliki, če bodo uresničeni nameni, ki se skrivajo za štetjem posebne vrste, je vse prej kot v soglasju z načeli o človekovih pravicah OZN. In prav zato, ker menimo, da to ni v soglasju z načeli OZN, smo postavili zgornja vprašanja vam, ki to organizacijo vodite.

Klub Organizacije združenih narodov gimnazije Kranj

Akcija solidarnosti podaljšana do konca leta

Akcija solidarnosti, ki jo vodi Sindikat delavcev družbenih dejavnosti Jugoslavije za pomoč pri gradnji knjižnice v Tolminu in doma kulture v Lebanih, je prav sedaj v polnem razmahu. Začela naj bi se 15. septembra leta 1976. Do tega datuma so bili natisnjeni in razposlani propagandno gradivo in položnice. V nekaterih republikah se je akcija začela mesec dni kasneje. Vzrok za to so bili nekateri objektivni razlogi: republiška posojila za ceste, krajevni samoprispevki in posojila, in kar je bilo najpomembnejše — potrebne so bile dobre družbenopolitične in organizacijske priprave. V akciji solidarnosti Sindikata delavcev družbenih dejavnosti Jugoslavije naj bi sodelovalo: 820.000 članov, 12.300 osnovnih organizacij sindikata ter več kot 1000 sindikalnih forumov in samoupravnih interesnih skupnosti kulture. Vsi člani sindikata naj bi prispevali simbolično enkratno pomoč v znesku 20 din, tisti, ki imajo majhne osebne dohodka, pa 10 din. Poudarimo naj, da je množičnost te akcije prav tako pomembna kot vsota, ki bo zbrana. Zato zahteva ta akcija dobre organizacijske priprave, sodelovanje večjega števila sindikalnih aktivistov in drugih subjektov pa

tudi dalj časa, da bo lahko uresničena. Glede na vse to je zvezni odbor Sindikata delavcev družbenih dejavnosti Jugoslavije na seji letošnjega 4. novembra skleplil, da bo akcijo podaljšal do konca leta 1976. Hkrati poziva vse člane sindikata in sindikalne organizacije, naj si kar najbolj prizadevajo, da bo akcija uspešna. Ta akcija pomeni za naše organizacije v občinah in republikah izpit — ne samo iz solidarnosti, temveč tudi iz lastne organiziranosti in učinkovitosti.

Dosedanji rezultati, čeprav so šele začetni, kažejo, da akcija dobro poteka. Do 8. novembra 1976 je bilo vplačanih 1.300.000 din, skupaj s pomočjo zveznega odbora sindikata pa okrog 2.000.000 din. Denar je vplačalo 1.200 osnovnih organizacij sindikata, kar pomeni 10% vseh organizacij in 23 samoupravnih interesnih skupnosti za kulturo. Izmed republik in pokrajin za sedaj izrazito prednjači SAP Vojvodina, kjer je plačalo prispevek več kot 25% organizacij sindikata, sledijo: SR Slovenija z 12%, SR Bosna in Hercegovina z 10% in SAP Kosovo z 10%. Predsednik koordinacijskega odbora za akcijo solidarnosti: VASKO RAIČEVIĆ

prosvetni delavec

List izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja SRS in izobraževalna skupnost SRS — Izhaja štirinajstrednevno med šolskim letom — Ureja uredniški odbor. Direktorica in glavna urednica Neža Maurer, odgovorna urednica Marjana Kunjč, tehnična urednica Tea Dominko. Naslov uredništva: Ljubljana, Poljanska 6/1, telefon 315-585. Naslov uprave: Ljubljana, Nazorjeva 1/1, telefon 22-284, poštini predal 355-VII. Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina: 50 din za posameznike, za šole in druge ustanove 80 din. Št. tek. računa 50100-101-16915. Tiska ČZP Ljudska pravica. ISSN 0033-1643. Po mnenju republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je list „Prosvetni delavec“ prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Razredni pomen nove srednje šole

Izbirni pouk zagotavlja nadaljnjo demokratizacijo vzgoje in izobraževanja

Delegati družbenopolitičnega zbora in zbora združenega dela skupščine SR Srbije so konec oktobra sprejeli dokončno besedilo skupnih temeljev srednjega usmerjenega izobraževanja. S tem so se končale glavne priprave za utemeljitev nove srednje šole.

Skupni temelji srednjega usmerjenega izobraževanja — tako jih je ocenil Vladimir Stevanović, republiški sekretar za izobraževanje in znanost — odpravljajo vsebinsko pomanjkljivost sedanjega sistema za pridobivanje znanja — dualizem. Skupna programska zasnova v prvi fazi bo pripomogla, da bodo vsi učenci, ki bodo po osnovni šoli nadaljevali šolanje v enakem položaju, saj bodo dobili predvsem splošno izobrazbo s kulturnega, družbenoekonomskega, naravoslovno-matematičnega in proizvodno-tehničnega področja s politehnično usmeritvijo.

Izbirni pouk, ki bo zajet v obvezno tedensko število ur, bo pripomogel, da bodo imeli vsi učenci enake možnosti za usposabljanje na področjih, ki jih najbolj zanimajo. Obdobje za pridobivanje splošne izobrazbe se bo podaljšalo do sedemnajstega leta, s tem pa bodo odpravljene negativne posledice, ki jih je povzročalo prezgodnje odločanje učencev za poklic.

Proizvodno-tehnično področje je vsebinski del sodobnega vzgojnoizobraževalnega sistema. Pri tem pouku naj bi učenci spoznali temeljna znanja proizvodno-tehničnega področja, razvili svoje ustvarjalne sposobnosti in si pridobili delovne navade. Poleg tega naj bi dojeli

zakonitosti proizvodnih in drugih delovnih procesov in njihove temeljne značilnosti. Proizvodnemu delu je odmerjenih letno sedemdeset ur, družbeno koristnemu petinideset, proizvodno-tehničnemu področju pa pet ur tedensko.

Temelji nove srednje šole so postavljeni, toda zato da bi se idejno, spoznavno in pedagoško dogajevanje nadaljevalo, je potrebno nenehno prepričevanje, da ne gre samo za reformo pouka, temveč tudi za spreminjanje odnosov na področju, ki omogoča hitrejši napredek samoupravljanja. Resnične spremembe se bodo pokazale šele tedaj, ko bo izobraževanje postalo organski del samoupravne družbe, in bo prislunilo zahtevam združenega dela.

Skupni temelji srednjega usmerjenega izobraževanja in vzgoje imajo tudi velik razredni pomen, saj izenačujejo raven izobraževanja in vzgoje v prvi fazi, po drugi strani pa s svojo programsko vsebino načrtno odpravljajo nenaravno ločevanje med fizičnim in duševnim delom. Vgrajevanje razredno-marksistične, znanstvene, ideje in samoupravne usmeritve v vsebino tega dokumenta, prispeva k jasnosti znanstvenih idejno-političnih temeljev srednje šole — trdi Vladimir Stevanović.

Do prihodnjega šolskega leta, ko se bodo začeli skupni temelji vzgoje in izobraževanja uresničevati v praksi, pa je treba zaviti rokave in končati delo. Pred novo srednjo šolo moramo imeti zanesljive kazipote in tlakovane poti.

DJOKICA PETKOVIĆ

Družbeno moralna vzgoja — beseda in praksa marksizma

Družbeno moralna vzgoja postaja v sodobni socialistično angažirani in samoupravno zasnovani osnovni šoli vedno bolj aktualna in pomembna, predvsem zaradi spoznanj, ki postajajo načela naših reformnih prizadevanj v vzgoji in izobraževanju. Gre predvsem za spoznanje o tem, da morata biti izobraževalna in vzgojna komponenta šole tesneje prepleteni, za močnejše izraženo in poudarjeno vzgojno funkcijo šole na marksističnih idejnih temeljih. Naslednji vidik aktualizacije družbeno moralne vzgoje je v vrednosti in pomenu socialistično angažirane vzgoje za kontinuiteto naše socialistične revolucije, ki jo je dolžna zagotavljati mlada generacija. In kot naslednji, vsekakor pa ne zadnji razlog, ki utemeljuje potrebo po vsebinski in metodološki bogatitvi družbeno moralne vzgoje, je v njenem prispevku k oblikovanju samoupravljalke politične kulture mladine. Lahko rečemo, da je pouk družbeno moralne vzgoje v osnovni šoli nepogrešljiv element v procesu politične socializacije, ki pomembno sooblikuje vsestransko razvito, osveščeno, kritično in napredno angažirano socialistično samoupravljalno osebnost.

Prav omenjeni trije vidiki vloge družbeno moralne vzgoje v samoupravni družbi zahtevajo njeno preraščanje v novo kakovost. Na kratko bi rekli, da mora družbeno moralna vzgoja preseči institucionalni okvir osnovne šole in postati sestavni del prizadevanj naprednih vzgojnih vplivov in organizatorjev interesnih dejavnosti mladine. Svoje mesto mora najti ne samo v šoli, temveč tudi v prosvetno kulturnih, telesno vzgojnih, tehniško ustvarjalnih in drugih dejavnostih, ki vključujejo mlade. Iz teh razlogov je prav vsebinska zasnova

v krajevno skupnost in v temeljno organizacijo združenega dela ter tesno sodelovanje le-teh in drugih družbenih dejavnikov s celodnevno osnovno šolo zagotavlja najbolj izvirne in pristne odnose živega, samoupravnega toka življenja in dela, v katerega morajo biti vpeti tudi vsebinski programi, izvajalci in metode družbeno moralne vzgoje. Zatrudno lahko rečemo, da je bila dosedanja uveljavitev družbeno moralne vzgoje, zlasti pa njena prava aplikacija v vzgoji in izobraževanju, v veliki soodvisnosti z vsemi naporemi v dosežki v

se morali spopadati s poskusi vnašanja brezidejnosti, socialistične neangažiranosti vzgoje, s teorijami o nujnosti idejnega pluralizma v socialistični vzgoji ipd. Zavračati smo morali kvazidemokracije in kvazihumanistične teorije o tem, da družba zganja nasilje nad mladim človekom, če preden, pred učitelja in šolo postavlja jasne razredne zahteve in idejne smotre, ki so izraz delavskih razrednih interesov in pomenijo pogoj za kontinuiteto, za ohranjanje in razvijanje pridobitev socialistične revolucije. Takšne teze so bile uperjene v začetku tudi proti naši zasnovi socialistične družbeno moralne vzgoje. Zahvaljujoč budnosti in kritičnosti zveze komunistov in drugih naprednih socialističnih sil smo znali zavrniti omenjene stranpoti v snovanju naše sodobne pedagoške teorije in podobne poskuse v pedagoški praksi. Jasno in določno so opredelili temeljne socialistične vzgojne smotre v razmerah razvoja samoupravne družbe, opredelili vsebino in metode dela ter odnose v socialistično angažirani šoli, pa tudi vlogo vseh drugih družbeno vzgojnih dejavnikov v procesu socialistične vzgoje za samoupravljanje.

Mladina ne more biti za družbo zakladnica boljše in srečnejše prihodnosti, če že v sedanjosti ni dejavna ustvarjalca, graditeljica novega, boljšega. Znati in hoteti mora ideale in vizije spreminjati v jasen in uresničljiv cilj. Socialistična družba — takšna na samoupravnih osnovah še posebej — je družba nenehnih spopadov starega z novim. Pri tem je prav mlada generacija temeljna opora naprednih sil te družbe v njenem prenavljanju, v revoluciji, ki traja. Že v letu 1937 je v listu »Proleter« tov. Tito naročil komunistični mladini, naj »zbera in pripelje mlado pokolenje na pot borbe za kruh, mir in svobodo, za srečnejše in bolj veselo življenje.« Že tedaj je bila mlada generacija, še posebno njeno skojevsko jedro, subjekt velikega zgodovinskega procesa, procesa osvoboditve človeka in dela.

BISTVENA NALOGA

In kako je danes? Naš sistem samoupravljanja postopno ustvarja možnosti za vse bolj dejavno udeležbo in prispevek mladih v celotnem družbenem življenju. Omogoča jim vsestranski razvoj in uveljavitev. Zato je prav mladina živo zainteresirana za samoupravljanje, za njegov razvoj, poglobljanje in izpopolnjevanje. Sam interes mladih, njih zadostna motiviranost in relativno razvito samoupravljanje pa niso dovolj za uspešno vključevanje mladih v sistem samoupravnih družbeno-ekonomskih in političnih odnosov. Pomemben pogoj predstavljajo njihovo znanje, prežetost z etičnimi vrednotami samoupravnega socializma, samoupravna zavest in logika — vse to pa bi lahko poimenovali kot stopnjo njihove samoupravljalke politične kulture.

Le-ta pa zajema ne samo poznavanje pravic in dolžnosti slehernega samoupravljalca, ampak tudi obvladovanje vseh družbenih zakonitosti, odnosov in procesov, ki izhajajo iz združenega dela kot temeljne družbeno-ekonomske osnove vsega življenja v samoupravni socialistični družbi. Vključuje tudi poznavanje razvoja naše družbenopolitične ureditve, ki je privedel do sedanje stopnje osvoboditve človeka in dela, do združevanja dela in sredstev, do nadalje jasnih zasnov in oblik Marksove asociacije svobodno združenih proizvajalcev. Del te celote je nadalje razumevanje razredno socialne vsebine samoupravnega razvoja pri nas in narave socialističnih preobrazb drugod po svetu. S tem tesno povezan element celotne usposobljenosti za samoupravno delo-

vanje in neločljiva sestavina samoupravne politične kulture našega delovnega človeka pa je zlasti poznavanje vseh mehanizmov, vseh družbenih vzvodov in institucij ter samoupravnih in drugih oblik uveljavljanja njegove volje, političnih in drugih interesov, predvsem razrednih.

Ustvarjati takšno celotno samoupravljalno politično kulturo v osebnosti slehernega samoupravljalca je nedvomno osrednja in bistvena naloga našega celotnega vzgojnoizobraževalnega sistema in vseh drugih družbenih dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje delovnega človeka.

NOV POMEN POLITIČNE IZOBRAZBE

Aktualno je v tem trenutku opredeliti nekaj stičišč med družbeno moralno vzgojo in politično izobrazbo in politično kulturo človeka v samoupravni družbi. Družbeno moralno vzgojo v osnovni šoli lahko narameč upravičeno opredelimo kot temelj politične izobrazbe v procesu oblikovanja politične kulture človeka — samoupravljalca. Politična izobrazba izglublja svoj izključni funkcionalni smisel, kakršnega so ji namenjali vsi politični sistemi. Le-ti so pojmovali politično izobrazbo kot način informiranja državljanov o uresničevanju nalog, od katerih je odvisno normalno delovanje države, ohranjanje obstojajočih lastninskih in drugih proizvodnih odnosov ipd. Takšno razmerje med politično izobrazbo in delovnim človekom je izražalo globoko odtujenost posameznika in nekaterih družbenih skupin, posebno delavskega razreda, od politične izobrazbe, s tem pa tudi od politične moči. V razmerah socialističnega samoupravljanja dobiva politična izobrazba nov pomen v procesih osvoboditve človeka in človekovega dela. Vse manj je orodje odtujitve in sredstvo manipulacij z delovnim človekom.

Razkrivanje in identificiranje družbeno-ekonomskih pogojev in vzrokov, ki drže človeka v položaju odtujenosti od gospodarjenja s pogoji in rezultati dela, zahteva široko in vsestransko politično izobrazbo. Z njo naj bi se delavcu samoupravljalcu odkrile vse neznanke o politično-ekonomski strukturi družbe, o protislovnih družbenega razvoja in objektivnih pogojih delavčevega družbeno-ekonomskega položaja. Z njo naj bi delovni človek lažje odkrival ozadja in se bojeval zoper teze in teorije, ki so ga dole slej prepričevale in učile, da ne zmore spoznati zapletenega sveta ekonomike in ni sposoben nanj odločilno vplivati. Tudi nekatere teorije o nujnosti prilaganja človeka znanstveno tehnološki revoluciji kažejo podobne težnje. Zasledili smo jih tedaj, ko je vladala na Slovenskem liberalistična klima, celo v nekaterih vrhunskih konceptih naše pedagoške teorije. Osvobodjanje človeka in dela, ki ustvarja pogoje za človekovo politično, kulturno in socialno osvoboditev, pa daje politični izobrazbi nov kakovostni pomen tudi zaradi nove vloge delovnega človeka, občana v vseh celicah našega političnega sistema. Politična izobrazba se spreminja in prerašča iz specifične zavesti posebnega dela nosilcev političnih funkcij — kar je bila še pred nedavnim — v običajno lastnost slehernega delavca v združenem delu. V lastnost, ki postaja vse bolj nepogrešljiva v njegovi objektivni vlogi in položaju v družbeno-ekonomskih odnosih.

Prispevati k osvoboditvi človeka kot političnega subjekta in k njegovemu usposabljanju za vse tiste funkcije, ki so bile nekoli izključni atribut države, je naslednja pomembna funkcija politične izobrazbe. Ta proces že lahko spremljamo zadnje desetletje pri nas, posebno intenzivno pa je postal po sprejetju pred-

zadnje ustave iz leta 1963 in seveda po zadnjih ustavnih spremembah v letu 1974. Politična izobrazba je postala sestavina rednega šolskega sistema: uvedene so bile nove učne in študijske vsebine pa tudi novi odnosi, med drugim tudi družbeno moralna vzgoja v osnovni šoli. Zlasti velik poudarek pa je dobila v sistemu množičnega permanentnega družbenopolitičnega usposabljanja, katerega pobudnik so bile ZK in druge subjektivne sile.

NOVE VREDNOTE

Zadeve politične izobrazbe delovnih ljudi in občanov postajajo vse bolj tale vprašanja: vprašanje delegatske vloge delovnih ljudi in odnosov v temeljnih samoupravnih skupnostih, vprašanje rezultatov, dosežkov in stranpoti našega samoupravnega razvoja, vprašanja mednarodnih odnosov in naše zunanje politike, spoznanja sodobnih družbenih ved, zlasti marksistične znanosti o družbi, in mnoga druga področja. V zadnjem obdobju postajajo vsebina politične izobrazbe delovnih ljudi celo tista področja, ki so v mnogočem veljala do nedavna za skrivnost, ali celo za »državno tajno«. To so vprašanja varnosti, obrambe in samozaščite, pa tudi veliko vprašanj s področja zunanje politike.

Politična izobrazba kot sestavina samoupravljalke politične kulture delovnega človeka je še posebej pomemben pogoj za doseganje novega ustavnega položaja delovnega človeka v temeljni organizaciji združenega dela in občana v krajevni skupnosti. Ta spremenjen družbeno-ekonomski položaj se oblikuje enkrat kot posledica ali rezultat ustvarjalnosti združenega dela, drugič pa kot njegov pogoj. Spoznati celostnost tega odnosa je temeljna naloga pri nadaljnjem oblikovanju samoupravljalke politične kulture delovnih ljudi v temeljnih organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih.

V sedanjem obdobju je bolj kot kdajkoli pomembna vloga subjektivnih sil za doseganje večje kakovosti krajevne ali »bivajske« samoupravljalke zavesti in nove politične kulture občanov. Ta pa je lahko rezultat le zavestno usmerjenega permanentnega procesa socializacije, ki se prične že zgodaj v osnovni šoli. Iz ravni sedanjega pretežno kampanjsko aktivističnega mobiliziranja občanov ob raznih akcijah v krajevni skupnosti naj bi ta proces prerasel v novo kvaliteto, v nenehno vživljanje občanov v celotno samoupravno reševanje vseh razsežnosti posameznikovega bivanja v krajevni skupnosti. Šele ta kvaliteta samoupravljalke zavesti zagotavlja integralno pojmovanje človekovega družbeno-ekonomskega položaja v samoupravni družbi.

Imamo več primerov, ki živo kažejo, kako velike ustvarjalne energije je možno spodbuditi v krajevni skupnosti, če je le-ta vedno samoupravno in politično informirana, organizirana ter aktivna, tam, kjer so občani sami prek zborov, svetov, komisij in drugih samoupravnih organov soustvarjalci programov dela in razvoja krajevne samouprave. Za takšno aktivno zavestno angažirano samoupravno opredelitev pa je potrebna kontinuirana družbenomoralna in družbenoekonomska marksistična vzgoja. Povezovanje marksističnih spoznanj z dosežki naše samoupravne prakse je neločljiva dialektična enotnost sodobne politične izobrazbe delovnih ljudi, ki se lahko in morajo učinkovito uresničiti že tudi prek družbeno moralne vzgoje.

S tem dobiva družbenomoralna vzgoja v osnovni šoli svoje nove aktualne poudarke. Kot eno izmed prvih sistematičnih vzgojnoizobraževalnih področij, prek katerega se zavestno oblikuje politična kultura novih samoupravljalcev, postaja družbeno moralna vzgoja v osnovni šoli ena temeljnih razrednih značilnosti sodobne socialistično angažirane šole. Z njo in prek nje se usmerjajo in kritično spoznano izgrajuje zavest o novih razsežnostih delovnega človeka kot subjekta vseh političnih in družbeno-ekonomskih odnosov. V taki vlogi družbeno moralna

vzgoja ni več le vzgoja o vrednotah socializma, vzgoja za vključevanje, za adaptacijo mladega človeka v dane družbene odnose, temveč dobiva novo razsežnost: postaja vzgoja za spreminjanje, izgrajevanje, ustvarjalno kritiko danega in doseženega, vzgoja za graditev novih vrednot, vzgoja za preseganje vsega svetega, ker se mora umakniti boljšemu in naprednejšemu.

NIČ VEČ MORALKA

Taka družbeno moralna vzgoja ni več moralna in idealizirano učenje o doseženi družbi, ampak izziv, pot in vsebina za ustvarjalno revolucionarno vlogo mladih v samoupravni socialistični skupnosti, v Marksovih asociacijah svobodno združenih proizvajalcev v republikli združenega dela. In prav v tem je njen mik, je lahko njena posebnost, in prav v tem je njeno humanistično poslanstvo.

In kako naj bi dograjevali in bogatili sedanjo zasnovano družbeno moralne vzgoje v osnovni šoli? Prvič: družbeno moralna vzgoja mora postati prva poglobljena pedagoško in didaktično najpreciznejše opredeljena beseda in praksa marksizma. Prek nje naj bi mladi, prihodnji proizvajalci, dobivali več družbeno-ekonomskih znanj, ki so nujno potrebna slehernemu proizvajalcu za obvladovanje proizvodnih in širših družbeno-ekonomskih odnosov. Že na tej stopnji marksistične vzgoje pa tudi na vseh nadaljnjih, je nadvse pomembno tesno povezovanje teorije s samoupravno prakso učencev v njihovem bivalnem in delovnem okolju. Najpomembnejša pa je za doseganje celostnega vzgojnega smotra družbeno moralne vzgoje usklajenost med teorijo, posredovanjem znanjem o samoupravni družbi, njihovim stvarnim samoupravnim položajem v učno-vzgojnem procesu in v upravljanju šole, mislim, med stvarnim položajem učencev v teh odnosih.

Drugič: v utrjevanju in razširitvi samoupravnih odnosov dobivajo le-ti vse več vrednostnih elementov. Zato bomo morali pri družbeno moralni vzgoji še več govoriti o etiki samoupravljanja, o vrednotah in vrednostnem sistemu samoupravne družbe.

Katerim vsebinam novih samoupravnih odnosov bi morali dati značaj vrednote? Osnutek zakona o združenem delu nam tudi v tem pogledu lahko rabi za idejni in teoretični okvir naše pedagoške teorije vzgoje za samoupravljanje. V sklopu družbeno moralne vzgoje moramo kot etične vrednote samoupravljanja močnejše kot doslej uveljaviti zlasti: odgovoren odnos do učenja, dela in družbenih obveznosti, nadalje vzajemnost v medčloveških odnosih, integralnost združenega dela, odnos do kulture in pridobitev razvoja drugih naših narodov in narodnosti, odprtost Jugoslavije v svet na temelju politike koeksistence in nevtrščanja, družbeno samozaščito in splošni ljudski odpor. Med vrednotami samoupravnega socializma moramo obravnavati tudi dosežke naših spopadov s protisocialističnimi pojavi, med njimi zlasti spopadov z birokratizmom, tehnokratizmom, liberalizmom, z oživljanjem klerikalističnih teženj in drugimi obračuni z izkrivljanji naše socialistične samoupravne izgradnje.

In ne nazadnje: naša razmišljanja o razvijanju in bogatitvi družbeno moralne vzgoje morajo biti posvečena tudi temeljnemu izvajalcu in nosilcu te vzgoje — učitelju. Bitka za njegov ustreznejši družbeno-ekonomski položaj, za njegovo poglobljeno samoupravno vlogo v združenem delu ter pomoč pri njegovem nenehnem oboroževanju z novimi znanji in spoznanji teorije in prakse samoupravne socializma bodo slej ali prej temeljni poudarki naših skupnih prizadevanj. Čeprav ne edini, pa vendarle ključni člen v dobi primarne politične socializacije mladih, zasluži učitelj družbeno moralne vzgoje vso pozornost, pomoč in sodelovanje z vsemi drugimi subjekti vzgojno izobraževalnega procesa in družbenimi dejavniki.

EMIL ROJC

Posvetovanje o družbeno moralni vzgoji v osnovni šoli

V Mariboru so 25. oktobra v veliki dvorani visoke ekonomske šole učitelji družbeno moralne vzgoje in drugi sodelavci ocenili dosedanje delo in hkrati izoblikovali pomembna stališča do nadaljnjega dela. Ves posvet kakor tudi visoko število udeležencev iz vseh krajev naše republike je posvetovanje spremenilo v republiški nastop prosvetnih delavcev, ki so skupaj z univerzitetnimi učitelji in pedagoškimi svetovalci Zavoda SR Slovenije za šolstvo spregovorili o vlogi in pomenu družbeno moralne vzgoje v osnovni šoli. Posvetovanje so organizirali: Marksistični center pri Univerzi v Mariboru, Zavod SR Slovenije za šolstvo in ustrezna katedra Pedagoške akademije v Mariboru. Temeljni referati posvetovanja in sklepi posvetovanja so opozorili na vse bistvene vzgojnoizobraževalne sestavine družbeno moralne vzgoje. Z uvodnim referatom o vlogi družbeno moralne vzgoje v preobrazbi osnovne šole je Emil ROJC, član izvršnega komiteja in predsednik komisije za idejnopolitična vprašanja prosvete, kulture in znanosti CK ZKS osvetil vsa poglobljena vprašanja tega posveta. V dialogem zaporedju so referenti osredinili razpravo na izhodiščih etike samoupravljanja in samoupravljanju kot pedagoškemu načelu. Poudarili so, da osnovna vrednota socializma ne more postati del našega bogstva, če je učenci resnično ne doživijo in začutijo že v svojem prvem organiziranem okolju — v osnovni šoli. Zlasti razprava o metodično-didaktičnih vidikih in beseda o liku učitelja — revolucionarja je pritegnila pozornost prisotnih učiteljev. Povemo lahko, da na tem, žal samo endonevnem posvetovanju, ni bilo razpravljalca, ki ne bi izhajal iz spoznanja o potrebi nenehnega odkrivanja vzgojnih problemov in da družbeno moralne vzgoje ne moremo izrgati iz zapletene dialektike samoupravnega konstituiranja družbenih odnosov, ker je njen pomen pri spoznavanju in razvijanju vseh vsebin, vrednot in smotrov socialistične šole povezan z vsemi oblikami človekovega družbenega življenja. Predstavlja pravzaprav vrednotno sintezo, ki znotraj celotne šolske in družbene aktivnosti v mladih ljudeh oblikuje samoupravno socialistično moralno zavest. To pa ni najmanj pomemben prispevek bogatenju samoupravne socialistične demokracije. Izvirna osvežitve mariborskega posveta je bil nastop učiteljev praktikov. Med njimi so bili prvi diplomanti družbeno moralne vzgoje Pedagoške akademije v Mariboru. Nase so opozorili s kritično in teoretično analizo svojega dela, kar lahko ocenimo kot poskus vsebinskega pristopa k še vedno nepopolni metodični izdelanosti tega predmetnega področja v 7. in 8. razredu osnovne šole. Vprašanje, kako razvijati smisel, sposobnost in pripravljenost za uresničevanje socialističnih samoupravnih odnosov, kako vgraditi marksizem v temelje vzgojnoizobraževalnega dela, je opozorilo na odgovorno učiteljevo delo, ki zahteva veliko kulturnega bogstva, poglobljene pedagoške navdihe in vse prej kot preživete stereotipne metode dela.

Vsi udeleženci posvetovanja so v avli visoke ekonomske šole lahko pregledali razstavljeni uporabno literaturo o družbeno moralni vzgoji, ki bo lahko pomagala učitelju pri pripravah na pouk, morda pa bo spodbudila tudi zanimanje za študij marksistične etike in vseh njenih teoretičnih in praktičnih spoznanj v razvoju jugoslovanske marksistične misli.

IVAN SERNEC

procesu podružbljanja, samoupravne preosnove in ponovne uveljavitve marksističnih razrednih prvin v vzgojnoizobraževalnem procesu.

V obdobjih razmahnjene liberalizma in prodorov tehnokratizma tudi na Slovenskem in v našem šolstvu smo se srečevali in

celodnevne osnovne šole najustrežnejši okvir za obogatitev družbeno moralne vzgoje. Njena programska zasnova odpira najširše možnosti za usklajeno, načrtno in dopolnjevano, učnovzgojno, dejavno uresničevanje zasnov družbeno moralne vzgoje. Odprtost takšne šole navzven

čim bolje se bomo poznali

V znamenju samoupravnih sporazumov

Na 28. seji izvršnega odbora skupščine izobraževalne skupnosti Slovenije je bil po kratki razpravi sprejet SAMOUPRAVNI SPORAZUM o solidarnostnem zagotavljanju osnovnega izobraževanja v obdobju 1976—1980. Solidarnostni program temelji na minimalnih standardih za uresničevanje družbenih vzgojno izobraževalnih smotrov osnovnega izobraževanja. (Te je sprejela skupščina izobraževalne skupnosti Slovenije na 12. seji, dne 30. 9. letos.) Podpisnice so izobraževalne skupnosti vseh štiriinpetdesetih občinskih izobraževalnih skupnosti in skupščina izobraževalne skupnosti Slovenije.

Ta sporazum daje večji poudarek odgovornosti osnovnim izobraževalnim skupnostim, ki premajajo solidarnostna sredstva (v primeri s samoupravnim sporazumom za leto 1976). Citiram: »Ta sredstva naj ne bi bila nekakšna splošna pomoč manj razvitim območjem, temveč zgolj delež tistih, ki imajo večje možnosti, pri uresničevanju skupnih interesov, opredeljenih z minimalnimi standardi za uresničevanje družbenih smotrov osnovnega izobraževanja.« V primeru, da osnovna izobraževalna skupnost kakšno leto doseže večje lastne dohodke od predvidenih, je razumljivo, da bo solidarnostni delež manjši in nasprotno.

Kakšno je stanje šolstva v Sloveniji — po finančni plati? Kar 56,6% osnovnih izobraževalnih skupnosti prejema solidarnostna sredstva. Čeprav znaša masa osebni dohodek v teh občinah le 29,51% celotnega bruto osebne dohodka v republiki (torej se osebni dohodki dokaj nizki) — je njihova prispevna stopnja za šolstvo 4,99%. (Za primerjavo: slovensko povprečje je 4,49%; v 27 gospodarsko razvitih občinah, kjer denarja na

splošno ne manjka, pa je prispevna stopnja 4,22%.) Solidarnostna pomoč je zelo lepa beseda. Tudi celoten znesek sredstev zanjo ni tako majhen. Toda po socialističnem načelu — naj tisti, ki več ima, tudi več da — bi bilo logično, da bi razvite občine prispevale 4,99% od bruto osebni dohodkov in revnejše le 4,22%. Tako pa tistemu, ki ima manj, jemljemo več odstotkov! S stališča našega gospodarskega sistema je to povsem razumljivo, z vidika naše politične usmeritve pa zelo slabo ali kar nesprejemljivo.

V razpravo občinskih skupščinam bo poslan tudi SAMOUPRAVNI SPORAZUM o kreditiranju graditve osnovnošolskega prostora po načelu vzajemnosti v obdobju 1976—1980. Delovni ljudje in občani bodo združevali del prispevka za občinsko izobraževalno skupnost (1976. leta 0,6%, nato pa vsako leto za stotino odstotka več) z namenom, da bodo lahko šole dobivale posojila za gradnje novih poslopij in popravila. Strokovno tehnični del združevanja sredstev bo opravljala strokovna služba izobraževalne skupnosti Slovenije, kreditne posle pa banka. Posojila bodo razdeljevali na javnem natečaju po predpisanih postopkih.

Razpravljali so tudi o programu marksističnega centra univerze v Mariboru in ugotovili, da je ustrezno zasnovan in da je vloga za financiranje natančno okvantificirana. Torej delovanje finančno omogočimo. Vloge pa ni poslala ljubljanska univerza, ker je bil marksistični center ustanovljen šele pred kratkim in tudi delovnega načrta še niso poslali v pregled. Ko bodo to uredili, bo izvršni svet izobraževalne skupnosti Slovenije razpravljal tudi o tem. N.M.

Želimo, da bi teh nekaj stavkov obudilo spomine na našo šolo vsem tistim učiteljem, ki so s svojim delom in znanjem pripomogli, da je ostala v vseh dolgih stoletjih naša, slovenska, in vsem nekdanjim učencem, ki so v tej stavbi dobili prva spoznanja o svetu, v katerega so pozneje stopili.

Njim je namenjeno tudi iskreno vabilo, naj se udeležijo naše proslave 26. novembra letos ob 10. uri v Rudniški dvorani.

Odbor za pripravo proslave ob 100-letnici šole

Na obisku v centralni osnovni šoli Padlih prvoborcev v Žirih

Premalo denarja za novosti

Niti mesec dni še ni preteklo, odkar je dobila Centralna osnovna šola Padlih prvoborcev Žiri dve pomembni stavbi; sodobno telovadnico s tribunami za gledalce ter vrtec in jasli za 140 otrok. Z obema objektoma se je žirovska osnovna šola še bolj vključila v življenje kraja. Vrtec so zgradili z denarjem skupnosti otroškega varstva in s samopriskom krajanov. Z denarjem — zbranim s samopriskom, je bila zgrajena tudi telovadnica.

S tem pa prostorska problematika žirovske osnovne šole še zdaleč ni rešena. Okrog 700 učencev in učenek ima še vedno dvoimenski pouk. Ko se bo prihodnje leto iztekel sedanji samoprisk, se bodo občani na referendumu odločali za podaljšanje. Z zbranim denarjem naj bi zgradili deset učilnic za predmetni pouk, knjižnico in predavalnico (večnamenski prostor). Tedaj bodo lahko mladi Žirovci obiskovali pouk le dopoldne, organizirano podaljšano bivanje pa bo predzadnji korak k celodnevni šoli.

Ravnatelj Slobodana Poljanška smo vprašali: Ali je tudi na vaši šoli pomanjkanje denarja največja težava?

— Tako je. Pomanjkanje denarja ovira delo. Vzrok tega pojava, ki je značilen ne le za našo šolo, ampak kar za vse, je premajhna prispevna stopnja (5,22); s to ni mogoče »pokriti« mnogih novosti, ki se pojavijo med šolskim letom. Na naši šoli

sprožili akcijo, ki naj bi se ji priključile v naslednjih dneh tudi druge osnovne šole v občini ter družbenopolitične organizacije in skupnosti. Cilj akcije je priboriti učiteljem za njihovo delo tako plačilo, kot ga zaslužijo, in zagotoviti šoli toliko denarja, da bo lahko nemoteno opravljala svoje poslanstvo.

— Akcijo začinite prosvetni delavci in ne izobraževalne skupnosti?

»Sami moramo dokazati združenemu delu, družbenopolitičnim organizacijam in skupnostim ter delegatom skupščin upravičenost svojih zahtev. Ne moremo več kazati na občino. Sedaj smo počasi le našli pot, po kateri bomo rešili težave, v katerih smo.«

— Ste predsednik družbenopolitičnega zbora občinske skupščine. Ali so delegati, stalni predstavniki družbenopolitičnih organizacij, že razpravljali in sklepali o položaju v vzgoji in izobraževanju?

»Temeljito še ne.«

Tudi v krajevni skupnosti ne?

»Tam o težavah šole večkrat govorimo. Novi zgradbi sta dosežek tesnega sodelovanja med šolo in krajem. To se bo prav gotovo še okrepilo. Prireditve, ki jih pripravljamo na šoli, so vedno namenjene vsem občanom.«

UČENCI POMAGAJO

In kako rešujejo na žirovski šoli kadrovske probleme?

Učenci 8. razreda Polona Kolenc ter Karla Križnar sta na primer trenerki košarkarske ekipe (mlajše pionirke, cicibanke). Poleg igranja in vadenja košarke, ki je na šoli šport številka ena, jima veliko pomeni tudi delo z mlajšimi učenkami. Obe se nameravata posvetiti pedagoškemu poklicu. Nista pa edini, ki že med obiskovanjem osnovne šole spoznavata pedagoško delo.

Kljub temu da je letos nekaj učiteljev zapustilo šolo in se zaposlilo v gospodarstvu, se jim je na žirovski šoli posrečilo zapolniti kadrovske vrzeli. Temu so pripomogli tudi stanovanja, ki jih ima šola.

Poklicno usmerjanje za pedagoške poklice na žirovski šoli ni le muha enodnevnica. Nenehno spremljajo učence, ki kažejo nagnjenje za tako delo, z njimi so povezani tudi med šolanjem na srednjih, višjih in visokih šolah.

Želijo, da bi štipendije z izobraževalne skupnosti prenesli na šole in tako omogočili še pristenje stike s štipendisti.

Na žirovski osnovni šoli, nosilki kipa kurirja Jovice, imajo zelo pestro zunajšolsko dejavnost. Na prvem mestu je šport, predvsem košarka, saj so bila dekleta že šestkrat republiške prvakinje in enkrat državne. Majhen zastoj je na kulturnem področju, ker za nekatere oblike dela nimajo primerne mentor-

ja. Izredno delaven je biološki krožek pod vodstvom učiteljice Jelke Zajc. Ta skrbi ne le za pogosto zbirko puščavskih in tropskih rastlin po hodnikih, ampak v sodelovanju z inž. arh. Juto Krulc ureja tudi okolico šole.

Ob vsem tem pa še vedno niso zadovoljni. Ugotavljajo, da je

vključitev enostranska. Nekaj pridnih učencev je povsod, pogrešajo pa manj prizadevne in vozače. Učencem iz vasi so skušali pomagati tako, da so jim dali na vasi nekaj osnovnih športnih rekvizitov. Žal, zanje ni takega zanimanja, kot so pričakovali. STANE JESENOVEC

Biološki krožek žirovske šole skrbi tudi za bogato zbirko puščavskih in tropskih rastlin in ureja okolico šole (Foto: S. Jesenovec)

Seznanjati in dokazovati

Mar pomeni četrta seja občinskega odbora Sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja Škofja Loka preobrat v ravnanju in organiziranju prosvetnih delavcev v tej občini? Med temi, ki so bile na dnevnem redu — operativni načrt nadaljnjih sindikalnih akcij za spreminjanje sindikalnih odnosov, materialno stanje v naših šolah v občini in vrednotenje dela prosvetnih delavcev, osnutek sindikalne liste za leto 1977 in dan prosvetnih delavcev — je bila večina razprave posvečena drugi in posredno prvi točki dnevnega reda.

Osnova za razpravo o materialnem stanju sta bila poročilo občinske izobraževalne skupnosti in dopis Centralne osnovne šole Padlih prvoborcev Žiri. Oglejmo si natančneje dopis prosvetnih delavcev iz Žirov: v njem odločno zahtevajo denar za valorizacijo osebni dohodkov učiteljev v osnovnih šolah škofjeloške občine v taki višini, da se izenačijo osebni dohodki med osnovnimi šolami in gospodarstvom; zahtevajo, naj se zagotovi dovolj denarja za materialno vzdrževanje šole in da naj bi se v prihodnje v TOZD in občini odločali za take razvojne načrte, ki bi imeli tudi zagotovljeno finančno osnovo.

Zahteve žirovskih prosvetnih delavcev so podprli vsi člani odbora in jih podkrepili z opisom položaja po šolah, kjer učitelji že nejevoljno odhajajo v razrede, sprejemajo vedno nove obveznosti, ki pa jih »naloga dajalec« ustrezno ne ovrednoti in ne plača. Enotni so bili v ugotovitvi, da mora tudi v šoli zavladati gospodarski račun, izražen s stavkom: Toliko nas plačajte, da bomo opravili zahtevane naloge, če nimate toliko denarja, pa povejte, česa nam ni treba narediti. Odločno so nastopili tudi proti reševanju osebni dohodkov z naturnim delom. Menijo, da mora biti »osnovna plača« učitelja taka, da bo lahko z njo zadostil svojim potrebam in da se je ne bo sramoval.

Čeprav so izraz »osebni dohodek« na tem sestanku, najpogosteje uporabljali, so člani odbora doumeli, da je le-ta samo sestavni del celotnega dohodka šol. Ker tega ni dovolj, vse uresničene naloge, ki niso bile predvidene v sprejetem programu, razmerje med skladi in gredo predvsem v škodo osebni dohodkov. Ob razpravi o tej problematiki pa je bilo slutiti, da prosvetni delavci — člani odbora, niso dovolj obveščeni o smotru posameznih

analog, ki jih ima posamezna šola. So tega krivi ravnatelji? Ti morda že zaradi avtomatičnega odpora mnogih prosvetnih delavcev do novosti, dajejo naloge brez ustreznih obrazložitve. Tudi o slabi samoupravni organiziranosti, tako v samih šolah kot po delegatih v skupščinah je bilo slišati. Vse to pa prosvetnim delavcem ni v dobro, če si hočejo izboljšati mesto, ki jim pripada v naši samoupravni družbi. In domenili so se za načrtno pot: najprej bodo seznanili javnost s problemi vzgoje in izobraževanja, o tem bodo spregovorili v svetih šol, krajevni skupnosti, na skupščini občinske izobraževalne skupnosti in na decembrski seji skupščine občine, kjer se bodo delegatom vseh treh zborov občinske skupščine priključili tudi delegati skupščine občinske izobraževalne skupnosti. Obravnavali bodo učno vzgojni uspeh na šolah, kot je predvideno v dnevnem redu seje, pa tudi materialni položaj šol in vrednotenje dela prosvetnih delavcev. Vprašanja s tega področja bodo postavljali delegati vzgoje in izobraževanja.

Prosvetni delavci se bodo vključili tudi v javno razpravo o samoupravnih sporazumih in osnovnih interesih skupnosti o osnovah plana za obdobje 1976—80. Delavcem v osnovnih organizacijah združenega dela želijo nalliti čistejša vina o delu vzgojnoizobraževalnih ustanov in tako končati trtjenje v krogu, kjer se že leta nabirajo isti problemi. To pa je dokaz, da hočejo prosvetni delavci v škofjeloški občini sami začeti reševati svoje probleme. S tem bodo zatrli v sebi občutek, da za to niso usposobljeni, zavedajo pa se tudi, da se ekonomisti, pravniki in drugi v delovnih organizacijah prav gotovo ne bodo tako in zavzeto lotili reševanja njihovega položaja, kot bodo to storili sami. S.J.

Nova šola na Plavžu

Prostorske in materialne možnosti v jeseniškem osnovnem šolstvu so preskromne. Občani Jesenic so se odločili za samoprisk, s katerim bodo poleg vzgojnoizobraževalne ustanove zgradili tudi osnovno šolo za 1100 otrok na Plavžu. Dosedaj so za gradnjo šolskega centra na Plavžu zbrali že 6 milijonov 960 tisoč din. Denar bodo zbirali v občini pet let.

Ob 100-letnici idrijske osnovne šole

Sola daje pečat življenju svojega kraja. Tesno je povezana z njim, od njenega dela je veliko odvisno, kakšen bo mladi rod, ko bo stopil v svet odraslih.

Naša šola je celo stoletje posvečala svoje znanje in moči idrijskemu rudarju in njegovim otrokom. Z njim je preživljala težke dni, ko so se menjavali tuji gospodarji, skupaj z njim je začela ustvarjati nov svet in nove medčloveške odnose. Zato zasluži, da se je spomnimo ob visoki obletnici.

Prvi začetki osnovnega šolstva v Idriji segajo že v leto 1580, ko je bila v našem kraju ustanovljena protestantska enorazredna šola. Ta je delovala tudi po odhodu protestantov.

Maja 1777 pa je cesarica Marija Terezija razširila enorazrednico v trirazredno glavno šolo, ki jo je obiskalo 219 učencev. Taka je šola ostala do leta 1850, ko so jo razširili še za en razred.

Leta 1852 je začel delovati v Idriji tudi pripravljalni tečaj za učitelje, ki je do leta 1866 usposobil za ta poklic 195 slušateljev. Med njimi je bilo kar 61 idrijsčanov. Za šolo je tedaj skrbel rudnik, ki si je lastil tudi pravico imenovati učitelje na to delovno mesto.

Ker je število prebivalstva v mestu naraščalo, je bilo treba misliti na gradnjo novega šolskega poslopja. Le-to je bilo zgrajeno v letih 1874-77. Slovesno so ga odprli 17. septembra 1877. Šola je tedaj postala šestrazredna, osemrazredna pa šele leta 1913.

Poučevali so po učnem načrtu za meščanske šole.

Med prvo svetovno vojno je bila šola zaprta in preurejena v vojaško bolnišnico, učenci pa so imeli pouk po hišah in v grajskem poslopju.

Šele leta 1918 so smeli naši učitelji na konferencah govoriti v slovenščini. To pa ni dolgo trajalo. Ko je prišel na oblast fašizem, se je pritisk na zavedne slovenske učitelje nenehno povečeval. Prepovedana so bila vsa društva in kulturne dejavnosti v slovenščini, materin jezik je bil izrinjen iz učnega načrta in ga od šolskega leta 1928-29 niso smeli več poučevati.

Med NOB je bil pouk v sedanji šolski stavbi močno okrnjen, eno leto pa ga sploh ni bilo.

Idrija je bila osvobojena 29. aprila leta 1945. Takrat se je odprlo novo poglavje zgodovini naše šole. Ta se je v vseh povojnih letih prizadevno vključevala v življenje svojega kraja.

Na vseh področjih vzgoje in izobraževanja je dosegala pomembne rezultate. Učenci in učitelji so v teh letih dokazali, da je mogoče dobre uspehe dosegati samo z medsebojnimi zaupanjem in sodelovanjem.

Vse naše mesto si je želelo, da bi moglo ob tem visokem jubileju podariti svojim otrokom novo, sodobno šolo, ki bi nam bila v ponos. Mnogo težav nam je to preprečilo, želje pa so ostale. Toda zaradi tega nismo nič manj pripravljeni delati. Prepričani smo, da bomo te želje s skupnimi napori nekoč vendarle uresničili.

Ravnatelj Slobodan Poljanšek: Sami moramo dokazati upravičenost naših zahtev

smo dosedaj dobro poslovali, nova objekta pa pomenita pravo obremenitev. Izobraževalna skupnost ne more predvideti vseh dodatnih nalog, ki jih dobijo šole med letom, zato bi bilo prav, da bi ji pustili vsaj del presežka denarja, ki ga mora po zakonu vrniti gospodarstvu. S tem denarjem bi rešili večino težav. Precejšnje spremembe zahteva tudi sam razvoj osnovne šole. Zato je vprašanje, ali bi bil ta denar smotрно uporabljen, povsem odveč.

— Kronično pomanjkanje denarja je značilnost naših šol. Ali vpliva na pripravljenost učiteljev za delo?

»Vsekakor. Ljudje postajajo malodušni. Kljub temu da smo se že dosedaj, predvsem pri zunajšolski dejavnosti odrekli polnemu plačilu, smo se znašli v položaju, ko v resnici ne moremo več naprej. Na naši šoli smo

Mnenja

Na rob letošnjemu vpisu v srednje šole

Marsikdo bo menil, da omenjeno vprašanje sploh ni aktualno, zakaj od letošnjega junija je minilo okoli pet mesecev, do prihodnjega pa jih je še okoli šest. Vendar je prav zato, ker tako mišlimo in delamo, to vprašanje še posebno vredno pozornosti.

Ob letošnjem junijem vpisu se je pojavilo nekaj perečih vprašanj, ob katerih lahko ugotovljamo našo nebogljenost, kažejo pa nam tudi smer, v katero bomo morali pričeti razmišljati in načrtovati naše prihodnje naloge.

ki, hkrati pa imamo velik primanjkljaj nekaterih strokovnjakov v posameznih delovnih organizacijah slabšanje kvalifikacijske strukture, potem je več kot gotovo, da takšnega izobraževanja ni načrtovalo združeno delo.

POSLEDICE NENAČRTNOSTI

Dokler ne bomo vsako leto junija vedeli, koliko strokovnjakov in kakšne si želimo v prihodnjem obdobju, toliko časa bodo posamezne šole še vedno odklanjale kandidate, druge bodo vzgajale poklice zaradi njih samih, tretje pa bodo ostale prazne.

SARDINIJA ZA 29. NOVEMBER

Dva dni z letalom za 1.870 din
Za praznik republike prireja Viator dvodnevni izlet na otok Sardinijo — na otok, ki je bil tolikokrat pozabljen in sicer bogatih programih naših poslovalnih agencij.

ŠOLE, DELOVNE ORGANIZACIJE IN USTANOVE!
Če prevoz vaših delavcev ni organiziran, če prihajate prepozno na delovno mesto, če vaši otroci prepešajo dolgo pot v šolo in če se pozno vračajo domov — pokličite
SAP — TOZD »TURBUS«
Telefon: 313-252, 315-641
Radi vam bomo organizirali stalen prevoz glede na vaše potrebe.

jajo odvečni kader, da se absolventi po končani šoli zaposlujejo v povsem drugih strokah in ne nazadnje tudi to, da je na šolah večji osip, ker učenci niso ustrezno motivirani.

Danes še nimamo ustreznih meril za sprejemanje učencev v srednje šole. V prihodnje bo treba upoštevati predvsem dvojice:

— število učencev na posameznih šolah in vrstah šol bodo določale dolgoročne kadrovske potrebe, ki bodo temeljile na prav tako dolgoročnem načrtovanju gospodarstva in drugih dejavnosti,

— o tem, kdo bo sprejet, bodo morali odločiti znanje, volja, motivacija in sposobnost.

Seveda je vprašanje, ali bomo sposobni tako ravnati. Menim, da humani sistem, kakršen je naš, mora skrbeti predvsem za to, da najdejo strokovnjaki ustrezno zaposlitev.

nih mestih, ali kar je še veliko huje, da so nestrokovnjaki na delovnih mestih strokovnjakov.

Na koncu ne moremo mimo vprašanja, zakaj je bilo leto največje zanimanje prav za gimnazije. Menim, da zato, ker sedanji gimnazijski program daje absolventom zadostno širino in količino znanja, da lahko uspešno nadaljujejo študij na visokih šolah.

V prihodnjem šolskem letu omenjajo orientacijski vpis v srednje šole. Ob tem se moramo takoj vprašati, kaj želimo s tem doseči? Koga bo ta orientacijski vpis obvezoval?

Če se odločite za katero od teh relacij, imajo skupine v enem izmed naših hotelov ali restavracij tudi kosilo (juha, glavna jed s prikuho, solata, sladica ali kompot) po 25 din.

ZDRAVKO PIVK

Kot da je šolstvo krivo...

Zveza skupnosti za zaposlovanje SR Slovenije in Univerza v Ljubljani — Center za razvoj univerze — sta izdala knjigo IZBIRA VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA. To je zajetno delo, ki na 510 straneh izčrpno prikazuje naše višje in visoke šole.

Knjiga ni v redni prodaji, izdajatelj pa sta jo poslala vsem srednjim šolam (preračunano tako, da jo prejme vsak tretji učenec; torej naj knjižničarji ne spravljajo knjige v omare), na vse področne skupnosti za zaposlovanje in nekatere organizacije združenega dela.

V bistvu gre za usmerjeno izobraževanje — v tistem najboljšem pomenu: sposobne mlade ljudi usmeriti na tista študijska področja, kjer bodo lahko najbolj delali in največ prispevali k napredku družbe v gospodarskem, političnem ali kulturnem pomenu.

Zakaj večkrat slišimo trditve, čes da naše šolstvo ne »proizvaja« ustrežnih usposobljenih kadrov za proizvodnjo? Na tiskovni konferenci Zveze skupnosti zaposlovanja so ugotovili, da organizacije združenega dela doslej še niso zmogle dokumentiranih odgovorov o tem, kakšne kadre potrebuje

jemo, na primer za dobo petih let. Je krivda v našem premalo načrtnem gospodarstvu? Ali je krivda v hitrem spreminjanju razmer v gospodarstvu in znanosti sploh? Res pa je, da je neodgovorno (in zelo lahko) valiti krivdo na šolstvo.

Statistično je dokazano, da se redni študentje mnogo manj kampanjsko odločajo za študij kot tisti, ki študirajo ob delu. Pri teh namreč mnogo bolj vplivajo trenutne potrebe po kadrih (ali pa trenutne možnosti najboljšega zasluzka) — posledica tega pa je dostikrat prevelik vpis na eno ali drugo študijsko smer.

Zveza skupnosti za zaposlovanje se zaveda, kako je treba pred začetkom študija prihodnjemu študentu dati možnost, da preskusi svoja nagnjenja, študijske navade in zmožljivosti.

N. MAURER

Tehniška kultura

— sestavni del današnje šole, — današnjega življenja

Ob prizadevanju za celodnevno šolo in za usmerjeno izobraževanje se vse premalo zavedamo, kakšne izobraževalne in vzgojne vrednosti je tehniška kultura. Zveza organizacij za tehniško kulturo Slovenije bo v sodelovanju z Avto moto zvezo Slovenije, Zvezo letalskih organizacij Slovenije, Zvezo radioamaterjev, društvi ljudske tehnike, Brodarsko zvezo, Foto kino zvezo, Potapljaško zvezo, Jarmarsko zvezo, Astronavtsko raketnimi klubi, Zvezo študentskih

30% POPUSTA

ZA ŠOLSKE SKUPINE

Letošnji jesen in zimo organizira Viator za šolske skupine prevoz z modernimi turističnimi avtobusi s 30-odstotnim popustom.

- GORENJSKA: Ljubljana — Kranj — Tržič — Begunje (pod Dobrčo) — Vrba (skozi Breznic) — Jesenice — Gozd Martuljek (hotel SPIK kosilo) — Kranjska gora — Planica — Tamar — Martuljek — Bled — Ljubljana
GORIŠKA: Ljubljana — Vrhnika — Logatec — Godovič — Črni vrh — Col — Ajdovščina — Nova Gorica — Solkan (kosilo v hotelu SABOTIN) — Dornberk — Branik — Stanjel — Razdrto — Ljubljana
BELA KRAJINA: Ljubljana — Ivančna Gorica — Murljva — Žužemberk — Soteska — Črnomelj — Semič — Črnomelj (kosilo v črnomeljskem gradu) — Vinica — Metlika — Novo mesto — Ljubljana
SLOVENSKA KOROSKA: Ljubljana — Kamnik — Gornji grad — Nazarje — Topolšnica — Šoštanj — Velenje — Slovenj Gradec — Ravne — Kotlje (kosilo v hotelu RIMSKI VRELEC) — Mežica — Črna — Dravograd — Slovenj Gradec — Arja vas — Trojane — Ljubljana

- GORENJSKA: cena avtobusa (iz Ljubljane) — 44-sedežni: 2.150 din — 46-sedežni: 2.250 din — 49-sedežni: 2.450 din
GORIŠKA: cena avtobusa (iz Ljubljane) — 44-sedežni: 2.330 din — 46-sedežni: 2.430 din — 49-sedežni: 2.650 din
BELA KRAJINA: cena avtobusa (iz Ljubljane) — 44-sedežni: 2.500 din — 46-sedežni: 2.600 din — 49-sedežni: 2.850 din
KOROSKA: cena avtobusa (iz Ljubljane) — 44-sedežni: 3.300 din — 46-sedežni: 3.420 din — 49-sedežni: 3.730 din

Vse informacije dobite v Turistični agenciji Viator Ljubljana, Trdinova 3, tel. 314-544 in v vseh njenih poslovalnicah, ter TOZD JESENICE — Potniški promet, tel. (064) 81-953 TOZD BELA KRAJINA — ČRNOMELJ — Potniški promet, tel. (068) 76-035 TOZD Potniški promet PREVALJE, tel. (062) 85-177.

VIATOR LJUBLJANA
Če se odločite za katero od teh relacij, imajo skupine v enem izmed naših hotelov ali restavracij tudi kosilo (juha, glavna jed s prikuho, solata, sladica ali kompot) po 25 din.

Ne le beseda, dejanja bratska

Ob slovenskih dneh v pobratenem Bijelom polju je od 21. do 23. oktobra delala tudi skupina profesorjev poljanske gimnazije. Predavanja, popestrena z diapozitivni in diafilmi iz slovenskega jezika, geografije in zgodovine naj bi približala bijelopoljskim maturantom slovenske posebnosti in našo problematiko.

Po dogovoru s pobratenim bijelopoljsko gimnazijo smo vsi predavali v slovenskem jeziku. Kmalu po začetku ure je odpadla bojazen, da me ne bodo razumeli.

Tak dogodek na drugem koncu naše domovine, v drugem kulturnem krogu, je lepa nagrada za ves naš trud in nedvomno trden dokaz zanimanja te mladine za slovensko zgodovino in kulturo.

Gimnazija Miloje Dobrašnovič ima 1600 učencev in učenk in približno 65 učiteljev, od katerih

je le 12 žensk. Socialne razmere učencev verjetno niso najboljše, če sklepam po podatku, da se za novo odprto delovno mesto v občini prijavi tudi nad 20 prosilcev.

Podoba, ki jo daje ne le ožje bijelopoljsko območje, temveč ves kompleks Črne gore ob progi Beograd—Bar, je veličastna in kaže, da je že precej narajenega. Stoletja odmaknjeni ambient plemenske ureditve se vključuje v sodobno življenje.

Podoba, ki jo daje ne le ožje bijelopoljsko območje, temveč ves kompleks Črne gore ob progi Beograd—Bar, je veličastna in kaže, da je že precej narajenega. Stoletja odmaknjeni ambient plemenske ureditve se vključuje v sodobno življenje.

Naslednje leto nam bodo kolegi iz Bijelega polja delovni obisk vrnili in tako še okrepili stike, ki uresničujejo veliko idejo o bratstvu in enotnosti naših narodov.
MARIJA KREMENŠEK

pripravi letošnje razstave — naj bi bile podobne razstave vsako drugo leto — pripomogla k nastajanju in delovanju družtev. Ta dejavnost, ki sočasno zaposluje razum, daje mlademu človeku veselje in ga uči spretnosti, je temelj za kasnejše tehnično izobraževanje mladih rodov. Ni namreč mogoče do srednje (ali celo do visoke šole) zanemarjati tehnične vzgoje — nato pa nenedoma pričakovati, da se bo dovolj mladine vpisalo v tehniške srednje šole ali fakultete. Tehniško kulturo je treba načrtno vključiti v program naše šole.
N. M.

pod reflektorjem

Sodelovanje z združenim delom — darilo republik

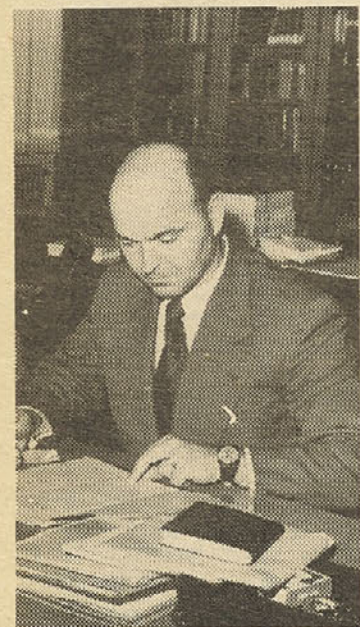
OB 75. OBLETNICI PRVE MATURE IN 165-LETNICI USTANOVITVE GIMNAZIJE V KRANJU

Častljiva, zgubana starica se je kljub 165 letom prožno priklonila slavljenci — republik, stari enaintrideset let.

Kranjska gimnazija ji je izročila svoje darilo za njen dan: zadelo je pesem mogočnega zbora skoraj 3.500 maturantov iz preteklih 75. let — vedno znova enkrat Gaudeamus igitur... Podarila ji je svoja sedanja hotenja in prizadevanja: izjemno povezavo z združenim delom.

Velikokrat so se oblistila drevesa ob obrazu te stare stavbe. Visoka okna spominjajo na čas pred osemdesetimi leti, ko je bila zgrajena.

Takrat je bila namenjena desetim oddelkom — 309 učencev v osmih razredih; v isti stavbi mora biti sedaj prostora za 21 oddelkov — kar pomeni: 640 učencev v štirih razredih, 30 pedagoških delavcev, 2 administrativna in 7 tehničnih delavcev. Ilustracija razmer je nazorna brez komentarja. Dodajmo še, da je v Kranju — od srednješolskega prostora — zgrajena po vojni le tekstilna šola z

Ravnatelj Valentin Pivk

denarjem, ki ga je v ta namen prispevala tekstilna industrija.

PO POTEH PRETEKLOSTI

Kranjska gimnazija je uspešno krmarila skozi čas od leta 1810 — takrat, ko je bila ustanovljena kot ena od devetih gimnazij na slovenskem etničnem ozemlju — z naredbo, ki jo je podpisal generalni guverner Ilirskih provinc maršal Marmont. Prebijala se je prek različnih šolskih reform, od francoske do avstro-ogrske, bila večkrat ukinjena in ponovno ustanovljena, zahvaljujoč borbenim prizadevanjem Kranjčanov. Prizadela jo je prva svetovna vojna, leto 1918-19 pa je bilo njeno prvo šolsko leto v stari Jugoslaviji. Takrat je bila gimnazija v Kranju edina na Slovenskem, ki je dobila povsem »slovenski obraz«. Iz humanistične se je spremenila v realno, spreminjali so se predmetniki in učni načrti, zvrstili številni prizadevalni ravnatelji in profesorji, prihajale in odhajale so neštete generacije. V njej je vedno živela napredna misel dijakov in profesorjev — v predvojnem času in med drugo svetovno vojno. Veliko gimnazijcev in profesorjev je sodelovalo v boju proti okupatorju, veliko jih je padlo.

Cas je hitel in puščal za seboj sled novih odnosov, novih iskanj. Brez dvoma pa je nekaj ostalo ves čas enako močno: intelektualna radovednost mladih in odpor do »drilak«. Revolucionarnost.

STOPINJE SEDANJOSTI

Ravnatelj gimnazije Valentin Pivk nam je v pogovoru med drugimi dejal: »Čeprav sem nasprotnik »velikih maš«, smo vendarle želeli predstaviti javnosti naša dva pomembna jubileja. Pri tem nas je vodila težnja, da bi izpolnili tri naloge: počasi oba zgodovinska dogodka kranjske gimnazije, s prireditvami ob praznovanju potrdili njeno delo in ga odprli navzven, ob samem praznovanju pa z nekaterimi večjimi naložbami v učno tehnologijo posodobili vzgojnoizobraževalni proces; s tem smo želeli povečati obseg in kakovost znanja sedanje in prihodnjih generacij učencev kranjske gimnazije. Menim, da smo vse tri naloge uspešno izpeljali. Zelo veliko smo si prizadevali za to, predvsem v preteklem šolskem letu.«

DELOVNI USPEHI

Če strnemo dejstva, dobimo približno tole skico delovnih uspehov: Kranjska gimnazija si je v jubilejnem letu v svojem rednem vzgojnoizobraževalnem programu tudi v zunajšolskem programu še posebej prizadevala posodobiti in izboljšati kakovost dela. Posebno pozornost so posvetili predmetom: samoupravljanje s temelji marksizma, obrambni vzgoji in biologiji, kar pomeni poglobljeno pedagoško didaktično prizadevanje kolektiva in hkrati prizadevanje za boljšo materialno opremo na posameznih področjih dela.

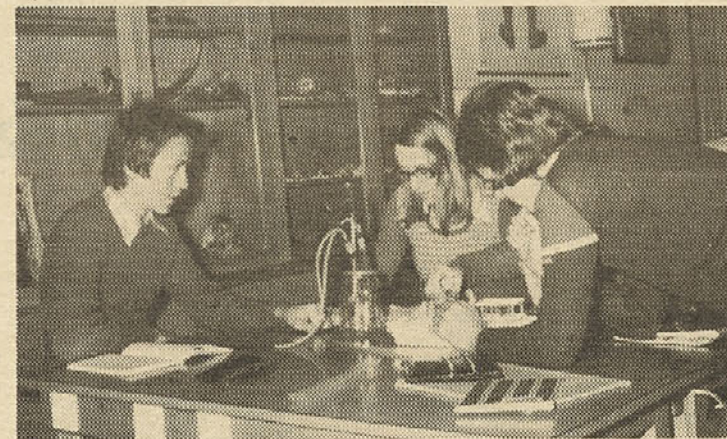
Učenci kranjske gimnazije se vedno bolj pogosto pojavljajo kot dejavni sooblikovalci vzgojnoizobraževalnega procesa, saj je čedalje več profesorjev, ki jih uvajajo v individualno delo. Poudariti je treba, da imajo po-

Gimnazija v Kranju

V fonolaboratoriju

Pri delu v kabinetu za biologijo

nekod že prave raziskovalne metode. Letos so pripravili obrambni dan, povezan z obravnavo dogodkov iz NOB in s srečanji z nekdanjimi borci. Tudi dijaška skupnost je povečala svojo dejavnost: izdala je mladinsko glasilo Kaj in Informatot ter obnovila delo kluba OZN, ki je dosegel na tekmovanju prvo mesto v Sloveniji. Pripravili so srečanje z Bratom Kreftom in druga kulturna srečanja. Javnost si je lahko ogledala razstave fotografskega in biološkega krožka. Srednje šole v Kranju so se pomerile na turnirju v odbojki, kjer so učenci kranjske gimnazije nastopili v svojih dresih z znakom in napisom, kranjske gimnazije. Zvrstile so se številne kulturne prireditve, izdelali so jubilejni znak in izdali kakovostno publikacijo Jubilejni zbornik 1975.

Naj omenimo »dan odprtih vrat«, ki je združil obiskovalce pri obisku razstav in pri ogledu demonstracij profesorjev o sodobnih metodah pouka v sodobno opremljenih učilnicah. Štiristo kranjskih gimnazijcev se je udeležilo pohoda po poteh partizanskih enot na Gorenjskem.

Da bi posodobili vzgojnoizobraževalno tehnologijo, so ob praznovanju odšteli nekoliko več denarja za učila, učne pripomočke in opremo. Vsa ta prizadevanja so z izrednim poslušom podprle organizacije združenega dela v Kranju, skupščina občine Kranj, interesne skupnosti in družbenopolitične organizacije.

Gimnazija je torej našla podporo v širši kranjski javnosti, ki ji gre vsa pohvala. Odprtost šole in njeno sodelovanje z organizacijami združenega dela sta prav zgledni.

Ravnatelj Valentin Pivk je naš pogovor končal takole: »Združenemu delu je treba dati možnost, da se izrazi, da pokaže svojo pripravljenost. Prepričan sem, da bi bila povezava z združenim delom veliko lažja in hitrejša, če ne bi bilo večkrat drugih ovir in omejitve...«

Nehote sem razmišljala: Kdo in zakaj večkrat onemogoči in utesnjuje v stare sponje razvoj našega srednjega šolstva, ki se bo v procesu reforme usmerjenega izobraževanja oblikovalo po potrebah združenega dela?

Za menoj je ostala stara stavba iz nekdanjih dni. Za njenimi zidovi se porajajo nova, napredna hotenja, ki jih nič ne more ustaviti.

TEA DOMINKO

Oče in sin sta šla na izlet. Malo daljši. Oče je hotel sinu pokazati razgled s Pece — na to in na ono stran. Povedati mu je želel nekatere zgodbe iz mladosti starih staršev. Zgodbe pa se najlaže pripovedujejo ob počasni hoji. Mogoče bo dodal še kakšen stavek iz tistih dni, ko je bil še sam otrok — nekaj let starejši kot je zdaj sin — in je šel v partizane. Ne za dolgo. Samo za toliko, da ga je poiskala nemška krogla in se mu zarisala v nogo. Potem je pričakal svobodo v baraki, ki je sodila k partizanski bolnišnici.

Vse to bo skušal spotoma, tako po malem, povedati sinu. Ta njegov sin je namreč precej bister. Pa tudi precej sodoben. Zgodovini pravi »pravljice«. Ceni kemijo, fiziko, astronomijo, znanstveno fantastiko — in za poslastico bere stripe. Ni slab — a je nekje drugje kot oče. Sicer pa tudi sin pravi o očetu: — Ni slab, le v nekem drugem svetu živi.

Tako sta šla tistega vedrega poletnega dne na Peco. Oče je šel prejšnja leta že dvakrat iz Črne navzgor. A tam se pot vleče. Sin živi sodobno, hitro življenje. Čemu imamo žičnice? Tako sta se peljala do »Petzkoeniga« na avstrijski strani. Sin, ki je tudi že ujel nekaj nemščine v šoli, je ime prevedel v »Kralja Pece« — in vprašal:

— Ali mislijo kralja Matjaža, ki naj bi živel pod Peco? Očeta je čudno zadelo. Kdo ve, zakaj si je vedno predstavljal, da je kralj Matjaž slovenski — in zdaj se je nenadoma izkazalo, da je prav tako lahko avstrijski, saj je bil pravzaprav ogrski kralj. Molčal je. Ni se rad prepiral s sinom, ki je zgodovino imenoval »pravljica«. Mirno pa se z njim ni dalo pogovarjati — razen o astronomiji.

Pripeljala sta se do konca žičnice — in od tam naj bi bilo še dobro uro do vrha Pece, če naj verjameta podatkom, ki sta jih dobila na domačem planinskem društvu. Od zgornje postaje žičnice so se poti in potke cepile v vse smeri. Iskala sta odrešeno rdečo oko z belo zenico, ki bi jima pokazalo pravo pot — pa ga nista mogla odkriti. Tako je oče najprej slovensko — po čudnem odkimavanju uslužbenca ob žičnici pa nemško vprašal, kje je najbližja pot na vrh Pece.

— Katere Pece, vaše ali naše?

Oče in sin sta se spogledala; prvič po dolgem času so bile njune oči enako ospule, zato je oče kar sproščeno nadaljeval: — Pece je samo ena. Najvišji vrh misli. Tja hočeva. Leži pa res na meji, če prav veva. Uslužbenec pa je klatil svoje o njihovi in naši Peči. Oče je umirjeno povprašal po višini, in ko sta ugotovila, da naj bi bila naša za 12 metrov višja, sta vedela, da je ta tista prava. Uslužbenec je zdaj uslužbeno pojasnil, naj upoštevata rdeče-bele znake: zgoraj rdeča črta, v sredi bela, spodaj rdeča.

— Kot zastava! — je vzklil sin. — Kaj nimate planinskih markacij?

— To so avstrijske markacije! je pribil uslužbenec.

Sin, otrok današnjega časa, je bušil v smeh: — Saj so rdeči krogi z belim očesom vendar mednarodni znaki, ne pa slovenski!

pogled skozi šolsko okno

Ura domovinske vzgoje

— Naši pa so taki, kot jih vidita!

Pa so ju tudi te zastavice kar varno vodile navzgor. Nista hodila sama: prehitevala sta počasnejše turiste, nekateri pa so prehitevali njiju. Slišala sta različna avstrijska narečja, slovenske besede pa nobene. Kaj zato! Dan je lep. Tudi v naših planinah slišimo vse mogoče jezike, pa se nihče ne razburja. Pece se že počasi »postavlja navzgor«, kot pravijo planinci in vzpón postaja zanimiv. Nenadoma pravi sin: — Se ti ne zdi, da so naju tile »lepotei iz modne revije« že tretjič prehiteli?

Zdaj si je tudi oče natančneje ogledal pet visokih, lepo raščenih in zares modno planinsko oblečenih mladeničev. Pač! Tudi onadva sta jih že prehitela. Kaj to pomeni? Kot v odmev njegovih misli je vprašal sin:

— Ata, kaj to pomeni?

— Pojdiva naprej. Preden bova spet spodaj ob najinem vozilu, nama bo vse jasno.

Na prelazu se je odprl razgled. Vrgla sta bunde na tla, posedla in razvezala nahrbtnik. Pa se jima je že pri prvih grizljajih zataknilo: dobrih pet korakov stran je namreč posedla družina »lepotcev iz modne revije«, vneto in glasno klepetala, se poglabljala v specialke in ugotavljala, kje je ta in kje oni avstrijski vrh. Zalila ju je nemška govornica. Oče je zavil svoj sendvič, se dvignil, stopil do planincev, jim razložil, da se s sinom prvič vzpenjata s te strani, da nimata specialke, in če jima lahko pokažejo, kod se odcepi pot do slovenske kočice.

— Slovenske kočice? Ali je na Peči kakšna slovenska planinska kočica? Še nikoli nismo slišali zanjo.

— Pa imate tako čudovite specialke? se je zdaj resnično začudil sin, ki je tudi pristopil.

— Na njej ni nobene slovenske planinske kočice.

Tek ju je minil, pograbila sta nahrbtnik in bunde in se pognala naprej. Onih pet pa za njima. Oče je začutil, kako ga v nogi, ja — v tisti nogi, ki jo je nekoč zadela nemška krogla — začena zbadati in peči. — Ne smem pretiravati — je mrmral sam zase, pa ga je vendarle gnalo navzgor za sinom. Čutil je, kako prvič, odkar sin doruča, hočeta nekaj skupnega: biti boljša planinca kot tile visokorasli avstrijski »manekeni«.

Na levi se je odprla prostrana kotanja in v njej je bilo iz kamnov na zeleni trati napisanih veliko nemških imen, poleg pa imena nemških krajev. Iz nizko letečega aviona bi lahko prebral, da obiskujejo Peco samo nemško govoreči ljudje. Da je Peca avstrijska.

— Ata, ko se bova vračala, bova napisala z ogromnimi črkami, kdo in od kod sva — je zadihano hitel sin.

— Morala bi zacementirati! Saj vidiš onih pet za nama.

— Ajaaa — je vzdihnil sin in se pognal navzgor.

Na vrhu ju ni pričakala skrinjica s knjigo in z žigom za planinsko izkaznico — pač pa visok, lesen križ, z jeklenimi vrvmi, pritrjen na skale. Kjer so se stikali leseni kraki, je bila tabla z napisom: »Stets bereit für Österreich!« (Avstrija, vedno smo pripravljeni!) In datum: 1965.

Očetu se je naredilo rdeče pred očmi. Pa je govoril sinu, da so planine največje darilo narave za vse ljudi. Da v planinah ni nikakršnega razlikovanja. Tudi zato ga je peljal sem. Nehote je zamrmral: — O, svinje, še najlepše ste zasvinjali! — Stal je tam in strmel v tisti križ, ki se mu je pred očmi čudno veržil — postajal kljukast.

Sin pa ga je že zgrabil za rokav kot neubogljivega otroka, ga vlekkel stran od križa, stran od vrha, navzdol in mu prigovarjal: — Hitro, ata! Lej, vse polno jih je okrog! Ležali so, se sončili... zdaj se vzdigujejo, lahko naju pretepejo... Oče se je ozrl okrog: res je bilo polno turistov. Molče so ju opazovali. Slišati je bilo le bližajoči se klepet tistih petih, ki so šli za njima.

Urno, kot znajo le dobri planinci, sta prehodila vrh in se po težji, nemarkirani poti spustila navzdol. Tod sta srečala tri Slovence. — Vidiš, ata, na težji poti! je rekel sin — in očetu je bilo, kot da je spregovoril on sam. Z vso voljo je krotil nogo in hitel za sinom.

Ko sta stopila z žičnice, je klecnil. Sin je pokleknil kraj njega, ga sezul in mu masiral nogo. Tedaj je prišlo mimo onih pet. Smejali so se in eden se je obregnil ob sina: — Ha, ti bo stari kar tule krepnil! Sin je planil kvišku, a očetov trd in trden glas ga je ustavil: — Premisli! Kaj je zdajle najvažnejše?

Sin se je spet sklonil in vztrajno masiral nogo. Tako sta zmogla do avtomobila. Ko sta bila čez mejo, je sin poprosil. — Ustavi, ata! Odpočijva si in se najejva. Zdaj nista več na tujem. Med vožnjo do doma pa mi boš pripovedoval, kako je bilo, ko si bil ranjen. Rad bi vedel. LENKA ZALESNIK

RADIO IN ŠOLA

Enajsta šola

Dragi dopisniki ENAJSTE ŠOLE!

Ze nekaj let prebiram vaša pisma. Zanimiva in lepa so. Ko pismo preberem, pogledam vsakokrat še, kje je kdo izmed vas doma, iz katerega kraja je pismo prišlo. Seveda si lahko predstavljam tudi vas, ki ste pisma napisali. Zasanjani, veseli, resni in celo modri ste, pa radovedni, zgovorni in marljivi. Torej — vse dobro. Seveda ste napisali tudi spise in pisma lepo, da so vredna branja, saj odkrivajte v njih svoj svet, svoje misli, razmišljanja, svoja čustva, željo in načrte. V teh letih ste v ENAJSTI ŠOLI obdelali že veliko tem, skoraj vsak mesec novo. Po letošnjih počitnicah je bilo vaše prvo razmišljanje o samostojnosti. Kaj je to — samostojnost?

Vprašanja ste obdelali temeljito. Odkritosrčno ste nam naklikali v svojih spisih domače življenje in svojo navezanost na starše pa spet veliko željo, da bi odrasli in preskusili vse svoje sposobnosti, da bi postali samostojni.

A Metka Kralj iz Kranja se je vprašala: ali je sploh kdo popolnoma samostojen na tem svetu? Saj smo vsi odvisni drug od drugega.

V vsakem pismu sem našla kako zanimivo misel, dve pismi pa sem nehote primerjala. Prvo je napisala Ljubica Centrih iz Prebolde, drugo pa Angelca Škrabar iz Kočevja. Pismi sta si zelo podobni, lahko bi bili napisani celo v isti šolski klopi. Le da je prvo pismo dolgo, Ljubica je opisala vse podrobnosti iz tistega časa, ko je mama zbolela in sta se morala z očetom osamosvojiti v opravljanju vsakdanjih del in v premagovanju najrazličnejših težav v gospodinjstvu. Angelčino pismo pa je kratko, jedrnat, komaj nekaj nekih vrstic, a pove prav toliko, ali celo več...

Tako se v eni izmed oddaj ENAJSTE ŠOLE obrača na mlade sodelavce oddaje Ela Peroci, ki že več let prebira njihova

pisma in potem izmed ostalih izbira najboljša, ki jih nato objavi.

Iz tega uvoda ste lahko tisti, ki oddaja še ne poznate, razbrali, kakšna je ta oddaja, ki teče že več let in si je pridobila že širok krog mladih sodelavcev, članov literarnih krožkov po šolah in posameznih dopisnikov.

Z novim šolskim letom je oddaja na sporedu dvakrat mesečno. Enkrat na mesec bo oddaja v stari obliki: uredništvo razpiše temo in objavi razpis v najbolj poslušani otroški oddaji PIONIRSKI TEDNIK. Pisma, ki prispejo na naš naslov, nam pomaga pregledati posebna komisija. Najboljša pisma odbere, mi pa jih objavimo in nagradimo z lepo knjižno nagrado.

Letos bo vsak mesec še ena oddaja ENAJSTA ŠOLA, le da bo ta nekoliko drugačna. Obiskovali bomo šole, ki imajo dobra literarna glasila. V oddaji bomo v reportažni obliki, pa tudi z izborom najboljših literarnih prispevkov predstavili revijo ter mlade sodelavce in njihove mentorje. Menimo, da bo ta predstaviteljska revija in njenih avtorjev lepa spodbuda literarnim krožkom na šolah.

Oddaje so na sporedu ob četrtkih ob 14.40 na I. programu. Prva oddaja Enajste šole bo na sporedu 2. decembra. Mentorji lahko člane literarnega krožka opozorite, da je naslov te Enajste šole Narobe zgodba. K pisanju pa jih lahko spodbudite tudi s to zgodbo hrvaškega pisatelja Zvonimira Baloga:

»Dobro jutro, učna snov, danes bomo jemali nove otroke.« S temi besedami je raztreseni učitelj vsak dan začel pouk.

»Toda preden preide na nas nova lekcija, nas bo ponovila stara.« je nadaljeval.

Nato je raztreseni učitelj takole spraševal:

»Povej, butec, zakaj Filip Modri ni bil ravno najboljši moder?

»Kaj misliš, bučman?«

Najraje je govoril o kraljih.

Učencem je razlagal, da je Pipin Mali zelo pogosto hodil »pi-pi« in da je ostal majhen, ker ni maral špinače. Da je bil Aleksander Veliki neznanjski požeruh in da je Ivan Grozni imel piškave zobe. Pri telovadbi je zahteval, da vsakdo leže poleg sebe ali da sam sebe preskoči...

Izmislil si je novo disciplino — tek po zraku z zaprekami, skok pod črto, ki jo je s kredo narisal na tla, plavanje v prahu in še kaj.

Bil je zelo posrečen in zelo raztresen. Primerilo se je, da je še goreč cigaretni ogorek vtaknil v torbo, polnilno pero pa vrgel skozi okno. Da je odnesel domov pod pazduho veliko šolsko šestilo namesto dežnika. Da je prišel k pouku obut v dva različna čevlja. Nekoč si je celo pozabil obriti pol brade in brk. Otroci so se raztresenemu učitelju od srca smejali in vidno napredovali.

Zaradi smejanja se jim je skladno razvijal prsni koš in bili so polni življenjske radosti.

Starši so opazili, da imajo otroci radi raztresenega učitelja in so zahtevali samo take učitelje.

Na njihovo zahtevo so učiteljska spremenila programe in namesto navadnih učiteljev vzgajali raztresene.

Eni so postali polkvalificirani, drugi kvalificirani, tretji visoko kvalificirani raztresenci.

Učitelj, ki je k diplomskemu izpitu prišel z narobe obrnjenim plaščem s pasom okrog vratu, hlače pa je imel prepasane s kravato, je navadno postal šolski inšpektor in je dobil naslov doktorja raztresenca.

Učenci naj nam pošljejo prispevke do 22. novembra, mentorje pa prosimo za pomoč in sodelovanje.

NARODNI HEROJ PINO TOMAŽIČ

Zadnja izmed oddaj o narodnih herojih v tem šolskem letu (na sporedu bo 23. in 24. nov.) govori o heroju Pinu Tomažiču. Avtor oddaje Vojko Novak, ki jo je pripravil, je v njej uporabil dokumentarno gradivo, k sode-

lovanju pa je povabil tudi dr. Lava Čermelja, ki bo z živo besedo obudil spomin na tega junaka.

Za ilustracijo si preberite odlomek iz oddaje.

TOMAŽIČ: Predragi starši! Težko mi je pisati to pismo, pa ne zaradi mene, še zdaleč ne, miren sem in skoraj zadovoljen. Težko mi je zaradi vas in žalosten sem le, ko mislim na vas, na vse sorodnike, tovariše in prijatelje, ter na žalost, ki vam jo povzročam, čeprav nehote... Zahvaljujem se vam za vse, kar ste storili zame, za ves trud, za vse trpljenje, ki sem vam ga hote ali nehote povzročil.

Mati, ki me je v vojni vihri nosila po svetu, je zame najdražji spomin, najljubša podoba moje matere, matere begunke. Oče, ki me je priklenil na našo zemljo, na kmečko življenje, je moj ljubi oče.

Dragi starši, prek vas in prek none sem spoznal težko življenje našega ljudstva in nepopisno trpljenje vojnih let, podlago, na kateri sem zgradil svoj življenjski smoter...

VEZALEC I: Pinko Tomažič je bil obsojen na smrt, ker je ljubil svoj narod, ker je ljubil ljudi in svet. Zakon, ki ga je obsodil, je bil fašistični zakon, v službi krivice in zatiranja ljudi.

VEZALEC II: Zgodovina je obsodila Efiialta, ker je izdal svoj narod. Noben zakon pa ne more obsoditi človeka, ki se je boril za svoj narod. Ta obsodba je bila velezidaja zakonov fašistične države, ki je teptala vse, kar je bilo človeškega.

TOMAŽIČ: Mila deklica! Mislim sem, da bo dovolj, kar sem pisal v prvem pismu, a me sila, da pišem še kaj. Morda spomini, morda dejstvo, da sem dobro spal in da sem miren in pripravljen... Spomnil sem se nenadoma otrok na Krasu.

Kako so bili lepi popoldnevi na Krasu v dolinicah, kako je pelo morje v Čedadu in srebrna Vipava se je mirno vila v sanjave, bajnem luninem svitu. Lepo je bilo življenje, užival sem vsak njegov trenutek, vsak žarek sonca, najdrobnejšo kapljico dežja. Pa mi ni prav nič žal, če se bo končalo. Milijoni ljudi žrtvujejo v teh letih groze svoje življenje in malo jih je med njimi, ki razumejo kot jaz, da ni smrt nič hudega ali celo nujna dolžnost do človeštva.

Če bo vreme lepo, bom vesel in bom pozdravil še enkrat naravo

Ena izmed grafik o šole Bršljin, ki je bila nagrajena na IV. grafičnem bienalu

in svet. Saj ne bo »nič hudega«, vse bo minilo v hipu, in zemlja, ki sem jo vedno ljubil, me bo sprejela in jaz bo njen del, klika novih presnavljanj, klika novih življenj...

VEZALEC II: Pismo zarocenki je Pinko Tomažič napisal 15. decembra 1941. leta ob peti uri zjutraj. Kmalu zatem so ga s tovariši odpeljali na morišče. Toda resnice ni mogoče ubiti. To je bila tista resnica in boj, ki je postala splošna resnica in boj vseh naših narodov. V času, ko je bil ustreljen Pinko, je tudi po naših krajih že več mesecev pustošila fašistična in nacistična vojska, nekateri so mislili, da bo za vedno ostala na naši zemlji, pa se je vendar zaman borila z našimi svobodomiselnimi ljudmi, kajti njihova čustva so bila globoko zakoreninjena v njihovih srcih.

VEZALEC I: Slovenski narod je bil več tisoč let podjarmljen. Naši ljudje so bili sužnji tujcu, bili so siromašni. Bili pa so siromašni tudi v dejanjih upora. V zgodovini beležimo samo nekaj bojev,

ki so pomenili veliko in boju slovenskega naroda. To so boji naših ljudi proti turškim vpadom in kmečki upori.

VEZALEC II: Ta upornost pa se je zlila v narodnoosvobodilno vojno, v revolucionarni boj naših narodov tako doma kot v zamejstvu. Ta boj ni poznal in priznal meja, ki so jih tujei stoletja zarezovali med naše ljudi. K uporu so se dvignili: Primorska, Trst, Gorica, Benečija, Koroška, Gorenjska, Štajerska, Dolenjska, ves slovenski narod.

VEZALEC I: Kmečki upori pa dokazujejo še nekaj večjega. Pravimo, da je zgodovina našega naroda, slovenskega naroda, stoletja zastrta v temo, v negibnost. Toda resnica je tudi to, da je največje dejanje, da smo obstali in ostali. Bili smo narod, ki se je prilagajal sili močnejšega, a se mu ni nikoli uklonil. Toda ohranili smo svoj jezik, svojo misel, svojo zemljo.

V tem boju nismo bili združeni kot narod, zato so lahko pometali z nami.

ARMADA SMO VSI

Izurnjenost, znanje in borbena pripravljenost

Lahko rečemo, da mnogo pogosteje obravnavamo sredstva za napad iz zraka kot pa orožja in naprave za protizračno obrambo. Pogosto se pogovarjamo o zmogljivostih lovskega, lovsko-bombniškega, bombniškega, izvidniškega in transportnega letalstva, helikopterjev, raket in tudi vesoljskih letal, veliko manj pa o protizračni obrambi.

Dan rodu topniško-raketnih enot protiletalske (zračne) obrambe, ki je bil pred kratkim, je priložnost, da zapišemo nekoliko več o teh enotah v JLA. Vojaki, starešine in gojenci vojaških

šol tega rodu so 10. novembra prvič praznovali svoj dan. V spomin na isti dan leta 1944, ko je bil v Beogradu ustanovljen prvi protiletalski polk pri vrhovnem štabu. Njegova temeljna naloga je bila obramba Beograda.

»Zametki enot protiletalske obrambe,« tako je na nedavnem pogovoru pripovedoval starešina Stanko Strle s poveljstva ljubljanskega vojaškega območja, »so obstajali že prej. Borci POJ so se sicer pogosto bojevali s sovražnimi letali, a proti njim niso imeli primerne orožja.

Šele po kapitulaciji Italije so bili ustanovljeni prvi vodji protiletalske obrambe. Oboroženi so bili z zaplenjenimi 20-milimetrskimi topovi. Po ustanovitvi polka za protiletalsko obrambo Beograda, so čez čas dobili te pomembne enote tudi Zagreb, Ljubljana, Maribor, Novi Sad, Zemun, Pančevo in druga mesta.

Moč sodobnih sredstev za napad iz zraka se je v zadnjih treh desetletjih izredno povečala. V vsej drugi svetovni vojni so npr. letala vojskujočih se sil odvrгла 5 milijonov ton bomb, samo letala ZDA pa v Indokini kar 14 milijonov ton bomb ter raket.

»Tudi izkušnje arabsko-izraelskih vojn,« je ugotavljal starešina Stanko Strle, »nas uče, da lahko tisti, ki ne pazi na zračni prostor, zaide v velike težave.«

Moč naše protiletalske obrambe je danes nekajkrat večja kot pred petimi leti; Stanko Strle (Foto: Stane Jesenovec)

NE SMEJO RAČUNATI POČASI

Protizračna obramba obsega vsa sredstva, ki jih uporabljamo za boj proti ciljem v zraku. Med njimi so tudi protiletalski topovi in rakete, ki pa ne zadoščajo za uspešno vodenje celotne obrambe. Prav tako pomembna so tudi sredstva za zračno opazovanje in javljanje, ki skrbje za učinkovito kontrolo zračnega prostora z radarom in vizualnim opazovanjem.

»Brezhibno delovanje sisema zračnega opazovanja in javljanja,« je poudaril starešina Mladen Zorc, »je temeljni pogoj za to, da rešimo problem časa in prostora. Ta sredstva nam morajo zagotoviti vsaj minimalen čas za to, da

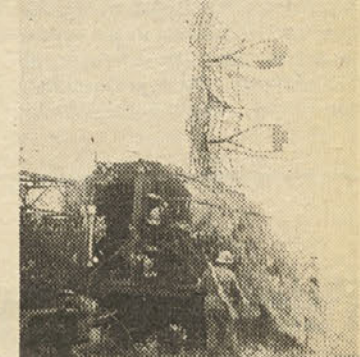
lahko aktiviramo sredstva za protizračno borbo. Nihče ne sme računati počasi, saj je treba hitro reagirati, oceniti položaj in se odločiti. Že zaradi nekaj sekund smo lahko za vedno »prepozni.«

Mladen Zorc in vojaki ter starešine njegove enote se tega zavedajo. V tej enoti ni časa za prilaganje. Vojaki morajo biti in so tudi že v nekaj dneih po prihodu v vojašnico dobro pripravljani za boj. Da znajo, dobro izurnjeni, »iztisniti« iz sodobnega orožja in naprav, s katerimi so opremljeni, največ kar je mogoče, so pokazali tudi na nedavni združeni taktični vaji Blegoš 76.

Da to niso le besede, smo se lahko prepričali med nedavnim obiskom v tej enoti. Spoznali smo, da je protizračna obramba res zelo zapleten sistem. Raznovrstne naloge, ki jih imajo vojaki in starešine, pa se ne rešujejo le v sodobno opremljenih kabinetih, temveč tudi z nenehnimi praktičnimi preverjanji znanja.

Obisk poligona nam je pokazal, da je z raznovrstnimi sredstvi za opazovanje in javljanje, od najzahtevnejših radarjev pa do vojaka z daljnogledom, mogoče zaznati sleherno, tudi najznejnatnejšo spremembo v zračnem prostoru. Hitro sporočanje podatkov in ocena le-teh v centru za odločanje pa lahko sprožita cel niz orožij za protizračno obrambo. Ta seveda nikakor niso tako »na muhi« kot ona v zraku. Kupi vej, trave, ruše skrivajo najsodobnejše protiletalske topove, ki iz cevi izstrelijo tudi po nekaj tisoč nabojev v minuti. En sam vojak s protiletalsko raketo pa lahko zada smrtni udarec najsodobnejšemu letalu!

Za tehniko stoji človek. Vsako

Brez sodobnih sredstev za opazovanje zračnega prostora ni mogoče voditi učinkovite protiletalske obrambe. Na sliki: vozilo z radarjem (Foto: Stane Jesenovec)

minuto pripravljen, da sproži orožje v vsakogar, ki bi želel kakorkoli okrniti našo svobodo. Izurnjenost, znanje in borbena pripravljenost, ki postavljajo enoto Mladene Zorca tudi letos med najboljše v ljubljanskem vojaškem območju, so porok, da se morebitnemu napadalcu ne bo dobro godilo.

STANE JESENOVEC

Danes ni več gentlemanskih sporazumov za napad; napadalec išče kritično točko napadnega; Mladen Zorc (Foto: Stane Jesenovec)

Dve od orožij topniško-raketnih enot protiletalske obrambe: protiletalski top (levo) in protiletalska raketa (desno) Foto: Stane Jesenovec

Mladost »Dvanajstek«

Ne gre za potek bojev XII. brigade narodnoosvobodilne udarne brigade (v knjigi *Dvanajsta brigada* jih je izpršno popisal general Lado Ambrožič-Novljan), pač pa za rast mladih ljudi v tej brigadi, ki je najmlajša slovenska brigada (po povprečni starosti). Avtor knjige general Lado Ambrožič in sogovornik v tem »dvogovoru s svojim besedilom« je po poklicu učitelj — in je pred vojno poučeval.

Odločilno vlogo pri vzgoji kadrov in borcev je odigrala organizacija KPS. V treh tednih po ustanovitvi brigade (ustanovljena je bila 24. septembra 1943 v Mokronogu) so bile že v vseh enotah postavljene skojevske in partijske organizacije. Tako je imela vsaka četa namestnika političnega komisarja čete, ki je bil obenem sekretar partijske organizacije. Vsaka četa je imela tudi sekretarja SKOJ. Sekretarji so bili neumorni delavci. Skupaj s političnimi komisarji brigadnih enot so delovali politično in kulturno ter se povezali s civilnim prebivalstvom in njihovimi osvobodilnimi organizacijami. (str. 37)

Ljudje si danes pod pojmom partijski sekretar predstavljajo nekaj resnega, mogoče celo zagriženega. A če pogledate sliko Ančke Kodrič, ki je bila sekretarka SKOJ v brigadi — boste videli otroško nasmeh obraz. Da, tedaj smo vedeli, da je pomembna predanost, tovarištvo, pogum. Nismo izbirali ljudi po letih, ne po zunanosti — pač pa po dejanjih. Koliko je bilo mladih skojevk, ki so juršale kot bombaši! Oglejmo si odlomek ob jurši na Zdensko vas februarja 1944.

Komandant 1. bataljona Ivan Slapnik-Blisk je izdal bojno povelje. Nato je pozval prstovoljce za bombaše. Najprej je stopil pred vrsto komandir 2. čete. Ko se je ozrl okoli sebe, je opazil, da je sam. V bataljonu je bilo namreč zelo veliko novincev, ki še niso doživeli ostrejših bojev. Tedaj se je poglana pred vrsto mlada, drobna partizanka Janja, ki je bila bataljonska sekretarka SKOJ. Z nežnim in hkrabrim glasom je pozvala skojevce naprej. Na njen poziv se je za bombaše prijavilo veliko številno borcev. Komandirju 2. čete, ki je bil že prej bombaš, so zaupali nalogo, naj izbere med prostovoljci 10 borcev in jih vodi v napad. Komandant bataljona ni bil zadovoljen, da se je k bombašem javil komandir čete; skrbelo

ga je, kdo bo vodil četo, saj je bil med bombaši tudi četni politkomisar. Komisar čete pa je ugovarjal, da bi bila med bombaši skojevka Janja, ker je bila slabotna. Toda komandant korpusa je dejal: »Ona je pozvala skojevce in z njimi pojde!« (str. 215)

Res, nikoli nismo presojali dejanj z danes tako pogosto besedo — to se »splača«, ono se ne »splača«. V resnici je šlo za poštna dejanja, pa naj bo v boju, pri urah politične vzgoje ali kulture. Partizani smo prirejali mitinge, kadar in kjer je bilo mogoče. Tako jih je v drugi polovici decembra l. 1943 XII. brigada priredila 10, v naslednjih štirinajstih dneh mladega leta pa 11. Ali je važno, koliko ljudi se je udeležilo mitingov? Ne! Če je bil kraj manjši, jih je prišlo malo. A saj ni šlo za denar — šlo je za vsakega človeka! Miting — to je bila pesem, ki je vlivala voljo in veselje. Bil je skeč, ki je sramotil in s tem jemal videz moči našim sovražnikom. Bila je politična informacija o stanju na svetovnih frontah in o bojih naših partizanov. Bili so nastopi borcev in bork — pesnikov, ki so recitali svoje pesmi. Koliko pesmi je tedaj nastajalo! Danes je znana številka 6.000 slovenskih pesmi borbe, pregnanstva, ujetništva. A koliko je za vedno neznanih! Slovenski narod se je boril z orožjem — boril pa se je tudi s pesmijo.

V brigadi so si zelo prizadevali tudi za kulturno in propagandno delo, vendar niso dosegli zadovoljivega uspeha. Med borci in borkami je bilo največ zanimanja za pisanje člankov in pesmi v bataljonske časopise. Meseca februarja (1944) je na primer 1. bataljon izdal list »Jeklena pest«, ki je do konca meseca izšel že v dveh številkah. Drugi bataljon je pripravil že 4. številko svojega časopisa »Partizanska pest«. Mladina pa je imela naslednje bataljonske časopise: 1. bataljon je izdal 2. številko »Ponosne mladine«, 3. pa 1. številko »Naprej v borbo«. Februarja so začeli zbirati prispevke za 3. številko brigadnega

glasila »Svobodi naproti«, ki je izšla sredi marca. V brigadi so imeli tudi humoristični list. V februarju so začeli pripravljati že njegovo 3. številko. Nasil je ime »Humoristični list«. (str. 235)

Največ navdušenja na nastopih so seveda poželi tisti, ki so znali lepo govoriti. Med takimi moram omeniti Lojzeta Šonca, on je pisal tudi lepe pesmi.

A prestavimo se na področje politike. Tudi politični komisarji so imeli večji vpliv na soborce in na druge ljudi, če so gladko in lepo govorili. Ščasoma pa se nam je vsem zjasnilo: če za lepimi in lepo povedanimi besedami ne stoji človek z vso svojo poštenostjo, predanostjo, borbenostjo in pogumom — lahko s svojimi dejanji mnogo več podre kot je z besedami zgradil. Zares trajen učinek so pri soborcih dosegli le tisti

Komandant Vid Jerič

politični komisarji, ki so bili tudi iskreni tovariši, tisti, ki so živeli, delali in se borili kot komunisti. Njihove besede, četudi spočetka morda bolj okorne, so imele za sabo silno moč resnice. Kajti borba za resnico, pravico in svobodo je bila bistvo njihovih najplemenitejših prizadevanj.

Moralna moč XII. brigade — in vseh brigad, vseh partizanov — ni bila nekaj stalnega: upadala je ob porazih, upadala ob slabem vodstvu, ob izdajah in dezerterskih — in se dvigala ob zmagah, ob junakijskih dejanjih. Če preberemo odlomek o zmagi pri Bosiljevem, junija 1944:

nadzornik. Naslednje leto sem poučeval peti razred. Napredek!

Čez tri leta so me na mojo prošnjo premestili v Prato pri Firencah. Spet sem bil med delavci — saj je to mesto znano središče tekstilne industrije. V mestu in okolici je bilo okrog 35.000 delavcev. Kar nekako naravno je bilo, da sem se družil z njimi, saj so bili starši mojih otrok. Pri-povedovali so mi, da je Bresciani iz Prata ubil kralja Umberta I. in da je iz tega kraja doma pisatelj Curzio Malaparte, ki je pred fašisti pobegnul iz domovine. (VII. svetovni vojni se je bojeval v zavezniški vojski in dosegel, da njegov rojstni kraj ni bil porušen). Seveda to moje povezo-vanje z delavci ni ostalo neopazno. A takojšnjih fašističnih ukrepov ni bilo.

IZ VAŠEGA DOMA ZVENI SLOVENSKA PESEM!

Moja sinova sta v Italiji in v Pratu obiskovala osnovno šolo. Doma pa sem ju učil slovensko. Z ženo sva vselej — doma in v družbi — govorila naš jezik. Navadili so se tega in naju imenovali »slavo« ali pa »tedesco«. V šoli pa so me »dobrohotno« opozorili, da bo znanje slovenskega jezika pri otrocih slabo vplivalo na znanje italijanščine.

— Čudno, tuji jeziki, ki jih poučujemo v šoli, pa ne vplivajo slabo na italijanske otroke! Mislim, da morata moja otroka vsaj toliko znati svoj materin jezik, kot znata italijanščina.

In pri tem je ostalo. Carlo Dragani, učitelj starejšega sina, me je poljubil in postala sva dobra prijateljca. Ni bil fašist — pač pa so ga fašisti nekoč porinili iz drvečega tovornjaka, da je vse življenje šepal. In ostal poštenjak.

Nekoč smo na šoli organizirali telovadni nastop. V Pratu nas je bilo 50 učiteljev — a najbolje se je izkazal moj razred. Ko je politični sekretar podeljeval prvo nagrado temu mojemu ljubemu razredu, je nahrulil učitelje: — Sram vas bodi, da je bil »tedesco« boljši od vas! Vi, Gruntar — se je obrnil k meni — pa vedite, da nam je znano, kaj se pogovarjate z delavci! Vemo tudi, da se v vašem stanovanju zbirajo vojniki iz vaših krajev in da prepevate slovenske pesmi. Le kje ste jih spoznali!

— Zvečer na ulici. Z ženo sva šla okrog in zaslišala našo pesem! Pritegnila naju je in prišla sva do gruče vojakov. Da, bili so iz naših krajev. Povabila sva jih domov. Prišli so — in zapeli smo v hiši, na vrta. Iz so-sednje gostilne so prišli prositi, če lahko ta »zbor« zapoje tudi tam, gostom v veselje. Pojasnil sem, da to ni zbor, da pojo v naših krajih tako v vsaki vasi. Pa smo le šli — in zapeli nekaj naših in nekaj italijanskih. Menda je to prav in dobro.

Politični sekretar se je nasmehnil in odgovoril:

— Gruntar, zelo ste prebrisani! Povem pa vam, da je opozorjen človek že napel rešen. JOŽE GRUNTAR

»Kmalu zavlada tišina. Samo od časa do časa,« piše Jože Zupančič iz 3. bataljona v mladinskem listu Dvanajste, »pretrga ozračje posamezni strel in vmes se čujejo pesmi hrabrih borcev tretjega bataljona. Hrvatski narod se čudi naši hrabrosti in objema naše borce. Z veseljem in zmago v srcu odhajajo borci tretjega bataljona s položajev, zavedajoč se, da so pokazali hrvaškemu narodu, da se skupno z njim borijo za iste cilje.« (str. 307)

Kot v monografijah drugih brigad lahko tudi tukaj berete o tolikšni predanosti borcev boju za svobodo, da so zanikali svojo oslabeledost ali bolehnost — samo da so lahko šli v boj. Borba za svobodo jim je bila najvišja naloga in poslanstvo.

Nekaj pa je vendar posebnost Dvanajste: borci in poveljniški kader so bili za naše današnje

Ančka Kodrič-Jeričeva, sekretarka SKOJ v brigadi

pojme izredno mladi. Lojzek Saje je štel 13 let, pa je bil brigadni kurir. Alojz Popič-Topič, kakršnega vidimo na sliki, je bil najmlajši partizan. Danes bi mu rekli — otrok.

In ta mladina je imela neverjetno moč zanosa in neverjetno sposobnost prilaganja. Če bi jim kdo poskušal očitati nepremišljenost ali zaletavost, moram povedati, da so med brigadami veljali za ene izmed najbolj preudarnih, kadar je šlo za človeška življenja. Njihova moč je bila v veliki gibljivosti in bliskovitih napadih. Njihova vztrajnost je temeljila v prepričanju: zmagali bomo!

Njene splošne naloge so bile takšne, kakršne so bile naloge vseh drugih brigad; paboriti si je bilo treba zmago in izgnati sovražnika iz domovine. Pripraviti pa je bilo treba tudi politične pogoje za zamenjavo buržoaznega družbenega reda s socialističnim; to je bilo mogoče doseči s politično vzgojnim delom med partizani in prebivalstvom. Dvanajsta je med vojno prispevala svoj delež k uresničitvi postavljenih ciljev in je skupaj z drugimi enotami narodnoosvobodilne vojske Slovenije in Jugoslavije te cilje tudi izbojevala. Kakšna je bila njena resnična bojna moč in kje so bili izviri politične moči, da se je mogla obdržati v silni vihri druge svetovne vojne?

Prva značilnost je bila ta, da se je brigada ves čas svojega obstoja borila. Čas med dvema akcijama ni bil namenjen le počitku, saj se je tedaj brigada premikala iz kraja v kraj ali pa se pripravljala, da bi izvedla bojno ma-

never. Brigada je bila torej zelo aktivna in le malo časa ji je bilo odmerjenega za oddih.

Kdo je razvijal stvarno in moralno moč brigade, da je ohranila svojo izredno bojno silo do konca vojne in se uvrstila med slavne udarne brigade naše vojske? Glavni štab Slovenije in vsi štabi, ki jim je bila brigada podrejena, so zelo skrbeli za rast te partizanske enote, toda neposredno skrb za njeno moralno stanje in bojno zmogljivost so nosili poveljniki in politični komisarji v brigadi. To so bili povlačni mladi ljudje. Najpovemo, da je bil na primer komandant brigade Vid Jerič, ki je brigadi najdlje poveljeval, star 23 let! Ljudmila Saje-Maruša, ki je bila leto dni partijska sekretarka v brigadi, je bila stara 21 let. Brigadni sekretar SKOJ Moretti je bil mladenič pri osemnajstih letih. Komandanti bataljonov Avgust Dremelj, Ivan Ugovšek-Janko in Anton Lindič pa so z devetnajstimi leti vodili v težkih bojih svoje bataljone in zmagovali! Politični komisar brigade Stefan Gebert-Stepko, ki je imel le 22 let, je več kot leto dni vodil politkomisarske posle in bil soodgovoren za bojne podvige. To je le nekaj podatkov o starosti najodgovornejših vodij brigade, ki zgovorno dokazujejo, kako mlada je bila Dvanajsta in kako veliko delo so opravili tisti partizani, ki so jih domovinska ljubezen, revolucionarnost in osebna hrabrost pripeljali na odgovorna mesta. Zgled Dvanajste bo še dolgo razvnel misli revolucionarjev in vseh Slovencev ter jim kazal pot, kako se je treba pripraviti na bitko in zmagati.

Alojz Popič-Topič, najmlajši partizan dvanajste brigade

Priredila NEŽA MAURER

Nova razstava v Slovenskem šolskem muzeju

V Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani bo v sredo, 24. novembra, odprta razstava o gimnazijah in njihovem pouku na Slovenskem do srede 19. stoletja. Razstava je uvod v prizadevanje muzeja, da bi naši široki javnosti postopoma predstavil tudi razvoj in delovanje posameznih gimnazij s celotnega slovenskega etničnega ozemlja. Prikazana bo razvojna linija latinskih šol (gimnazij) od začetkov v dobi reformacije prek jezuitske gimnazije, srednjih šol v dobi Napoleonovih Ilirskih provinc in predmarčne gimnazije do reforme gimnazijskega študija v letu 1849. Težišče razstave pa bo vendarle na pouku v teh učnih ustanovah.

Znano je, da sta protestantski stanovski šoli v Ljubljani in Celovcu v zadnji fazi svojega razvoja dajali izobrazbo, kakršna je bila pogoj za vpis na univerzo v času povečanih zahtev v dobi humanizma in da je program teh šol približno ustrezal programu protestantskih gimnazij v Nemčiji. Reformacija je torej v 16. stoletju tudi na Slovenskem ustvarila prve gimnazije; šole, ki usposabljaljo za neposreden prehod na univerzo. Srednji vek le-teh ni poznal, čeprav so tudi v tem času na Slovenskem obstajale šole, seveda le elementarne.

Po zmagi protireformacije je bil tudi pri nas vzpostavljen skoraj monopolni položaj jezuitskega reda nad gimnazijskimi študiji; sicer so obstajale tudi gimnazije drugih redov, ki pa so se zgodovale po jezuitskem študijskem sistemu. Monopol javnosti je bil izključno v rokah jezuitov.

Ukinitve jezuitskega reda leta 1773 je prisilila avstrijsko državo, da je vzela najpomembnejše gimnazije v svoje roke, čeprav so v vseh še nadalje poučevali nekdanji jezuiti in drugi redovniki, prvi profesorji laiki pa so se pojavili ob koncu 18. stoletja. Hkrati je poseg države sprožil tudi reformo vsebine gimnazijskega pouka. Doslej so bile namreč to šole za poučevanje jezikov, predvsem latinščine. Druhim predmetov niso poučevali ali pa so omenjali le posameznosti, kajti po pojmovanju fevdalne pedagogike je bila to že snov, ki je spadala na univerzo. Lahko rečemo, da so v vsebinskem pogledu gimnazije kolebale vse do leta 1848 med konceptom latinske šole in konceptom splošno izobraževalne šole, ki poučuje več različnih predmetov, med njimi seveda tudi latinščino. Prelom v razvoju latinskih šol na Slovenskem pomenijo gimnazije, kolegiji in liceji v Napoleonovih Ilirskih provincih.

Učni jezik na teh šolah je bila latinščina. Slovenščina je imela določeno vlogo le v obdobju reformacije in v Ilirskih provincih, sicer pa je bila prepovedana celo kot pogovorni jezik med učenci. Nemščina je dobila večjo veljavo šele ob koncu 18. stoletja, v jezuitskem obdobju pa je bila njena uporaba prepovedana prav tako kakor raba slovenščine.

Muzej je ob tej priložnosti izdal spremni razstavni katalog, ki obsega razpravo o razvoju gimnazij na našem ozemlju v teh stoletjih, njihovem učnem procesu in vsebini pouka ter podrobno bibliografijo znanstvenih del o gimnazijah.

JOŽE CIPERLE

Tako smo živeli in učili

Mlad in poln idealov sem leta 1925 prišel na osnovno šolo Borjane. Vojaščina je bila za mano — pred mano pa velika želja: učiti slovenske otroke. Bili smo pod Italijo. Stanoval sem pri gostilničarju Gorjupu, ki je bil Slovenec samo po imenu.

Kako naj vsa ta nasprotja zgetem v celoto, ki se ji reče življenje? Ob italijanskem državnem prazniku smo morali v cerkev skupno z otroki — in z italijanskimi zastavami. Muka! Nosiš sovražno zastavo in se delaš, da je tvoja. Župnik Aljančič s Kreda nam je prišepnil, da »fane« lahko pustimo pred cerkvijo. In že se je našla »dobra« učiteljica italijanščine Pussinijeva in zatočila Gorjupu tri slovenske brezbrizne učitelje. Ta ji je ukazal, da mora njihovo početje naznaniti oblasti — sicer bo to storil on; pa še njo bo prijavil!

Deželno šolsko skrbništvo v Trstu nam je odrgalo plače za 20 dni in nas premestilo na še težja delovna mesta. Onečastili smo vendar italijansko zastavo!

Tri kazenska leta sem preživel v lepem, toda odmaknjenem kraju Zadla — Zabče nad Tolminom. Moj tovariš Skubin se je umaknil v Jugoslavijo. Ponoči sem ga prepeljal preko Škrbine. Naj grem še jaz? — Slovenski učitelji morajo ostati s Slovenci! je vedno poudarjal pokojni Andrej Manfreda. In ostal sem.

SLOVENSKE UČITELJE SO RAZKROPILI

Po Manfredovi aretaciji leta 1930 je postalo še bolj žalostno. Poučeval sem na Idriskem. Vsake toliko časa sem stopil k oknu in pogledal, če je tudi pome že prišel policijski avto. Toda Manfreda ni izdajal svojih tovarišev. Kljub mučenju!

Kolo se je zavrtelo drugače, kot sem pričakoval: ravnatelj mi je poslal dopis, naj vložim prošnjo za italijansko obliko priimka. Nato je prispela že sestavljena prošnja — samo podpisati bi jo bil moral. Vrgel sem jo proč. Kmalu zatem je prišel ministrski odlok o premetitvi v San Giovanni pri Firencah. Tega nisem mogel vreti. Odsel sem — kot toliko drugih slovenskih učiteljev. Razkropili so nas po vsem Apeninskem polotoku.

V novem kraju so se me kolegi izogibali. Poučeval sem v opuščeni gostilniški sobi. Moji učenci so bili revni delavski otroci; v kraju je bila namreč železarna. Učitelji so se mi posmehovali, češ da učim capine. A to me ni motilo: z otroki sem se kmalu zelo dobro razumel. Učil sem, kot je bilo določeno po urniku; nisem opušchal ur, kot so jih mnogi moji »zavedni« kolegi. Uspeh ni izostal — to je priznal tudi deželni šolski

Kultura

Gledališče

Gregor Strniša: Driada

Najnovejša besedilo pesnika in dramatika Gregorja Strniša DRIADA posega za igrivo večplastnostjo na različne stopnje človeškega vele-bivanja, zanosnega »homerjevanja«, moške, sočne, trdne misli, ki se okobal preveša na najnižje stopnice človeškega vegetiranja, vsakdanjosti, lebdjenja.

Okvir zgodbe je pravljičen, sanjski, vendar še toliko trden, da ga lahko imenujemo dogajanje: hrastova vila Driada stanuje v starem votlem hrastu v Tivoliju in napoveduje poetičnost, krhkost nekako pračistost. Avtor nas prav okrutno potisne v vilinska razkrinkavanja; kar je sveto, potisne v blato, kar v blatu biva, na piedestal poriva. Izkaže se, da je ta vila v očeh ljudi tudi prostitutka, avtor pa jo uporabi kot razkrinkovalko. V drugem delu dogajanj, ki niso naziv KOZARCI, lomi črepinjaste zakonske norme. Zunajni svet se je dotika tako, da lahko po cankarsko reče: »Saj ne tepete pravega!« Njeno bistvo hoče in tudi ostane neokrnjeno, v mehanizmu filozofskih, družbenih in moralnih klešč. Z ustaljenim sodniškim izrazjem stojičino ironizira neobjenost: »Udarila ga je po glavi s topim in trdim predmetom!«

Avtor prenese dogajanje na Studenec, v Polje, v klinično okolje, kjer nastopa doktor (baje Bogomir Magajna). Strniša mojstrsko stopnjuje prehajanje iz sveta, kjer so merila razpoznavna in osebnosti opredeljene, do tistega razblinjenja, ko zavestno postane podzavestno in sanjsko resnično. Dekle vstopa in izstopa iz enega sveta v drugega kot v trolej-buse: »Kaj pa delate?« — Na tej strani nič. Na oni sem kraljična. »Pol Ljubljane je pri nas! Zavod zaprtega tipa.« In že letimo nad Strniševim kukavičjim gnezdom (kakšno sovpadanje!), samo da nas skalpel njegovega peresa ne pušča nedotaknjene, vzvišene. To krvniško natikanje čelad skušnjam, to klečeplazniško tuljenje z biriči na planetku dvo-nožev, to Gregor dobiva vsečloveški odmev.

In že vpleta drugo, kozmično dimenzijo, ki je ne izkrivlja z nadrealizmom. »Kako bi vedeli ljudje, ko sam zeleni gozd ne ve, same pregrade so med vami; vaši umi in razumi, to je steklo, vidiš skozenj, priti skozenj pa ne moreš.« In sikne srž: »V kozarcih smo, ta v kisu, oni v špiritu. Vsak dan pride kuharica Matilda.« Na pragu smrti vsega živega — pa taka ošabnost, odtujenost, mraz sveta? Filozofi govore o odtujenosti, Strniša jo skuša nadpesniti. Odtod natrganine v tem njegovem delu, da ni monolitna celota, ki bi ob dotiku s subjektom sozvočno zapela, kot bi lahko zapisal kak ljubiteljski antike. »Oj pelin pili smo z vrta, ko bili smo še mladi... Tudi cvet pelina nisem!« Grenkoba Pelin žene Svetlane Makarovičeve mi preblisne zavest: »Rasti, rasti, sivi pelin / zel zaznamovana, / naj ti daje grenko zdravje / tista zamolčana.«

Fenomen tega besedila je jezik. S tenkim izbrušenim, a preprostim petjem, ki ima navdih skrivnostnega, polmračnega / Le oči še zro iz mraka, temne, zlate in velike / trga Gregor-pesnik metafore, asonance igra se z onomatopojami, pronicljiva filozofska humornost pa zahteva dokajšen slovar znanj. Brez večjih težav najdeš v Strnišu že dvajset let tiste prvine, ki jih trop samozvanih avantgardnih pesniških pritrkovačkov proglašajo za svoje — kanci ludizma in letrizma pozvanjajo tu brez tromb.

Pred nami je paleta hrepenenj, videnja, ki so dana redkim, niz likov, ki jih tunka majhnost, ujetost, brezizhodnost, pa spet mogočen gejzir sanj, iskanj. Strniša je samotni iskalec, ki nam ob poti, ki jo hodimo, kaže še neko drugo pot, po kateri si upajo le redki: »Če po poti ne bom šel / in če hiše ne bom imel / ne mislite več name / tako vam bo morda bolje / . Iskalec, vizionar ima za hišo — svet. Ko bi le bil toplejši!

IVAN CIMERMAN

Televizijska drama

Messnerjeva Vrnitev

Ni naključje, da gostuje televizijska drama Janka Messnerja »Vrnitev« po sporedih vseh jugoslovanskih televizijskih hiš. Prav gotovo ne samo zaradi aktualne vsebine, ki se navezuje na avstrijsko Koroško, s čimer avtor umetniško oživlja neko bolečo resnico, marveč tudi zato, ker je prepričljiva umetniška resnica dovolj zgovorna že s svojo pretresljivostjo in svojim osnovnim človeškim sporočilom. Čas, ki sovпада s koroškimi dogodki, pa le bolj odpira dovtetnost in ne nazadnje — stare, nezaceljene rane.

Uvodne besede pisatelja Janka Messnerja s trezno razumnostjo pripovedujejo o prvinski človečnosti in pravicah človeka v današnjem času, posebno na avstrijskem Koroškem. Mirne, izkristalizirane misli pa veljajo za kateri koli prostor in kateri koli čas, čeprav izvirajo iz trenutnih izkušanj manjšine sredi Evrope, kjer je zamiranje le-te bolj zaželeno kot mladi poganjki rasti človeške in narodne vzajemnosti v duhu enakopravnosti in sožitja. Te besede so brez tendenc, brez žolčne grenčice, v njih je strnjena resnica, ne posameznika-umetnika, pač pa ljudi in naroda.

Režijski prenos, kot ga je opravil Anton Tomažič — od literarne predloge k televizijski dram — je bil korekten. V bistvu je režiser sledil dogodku z realističnim prijemom. Podal je »izsek iz življenja« Korošcev na dveh ravneh. Prva, polzgodovinska časovna raven je prikazala usodo koroškega mobiliziranca pod Hitlerjem, ko se je vrnil na dopust z ruske fronte in našel izseljeno domačijo slovenskih domačinov. Hotel se je pridružiti partizanom, a so ga, obkoljenega, pokosili strelji SS-ovca. Druga raven pa kaže nestrpni šovinizem v sedanosti, ki ne priznava niti nagrobnikom slovenskega v pokopališču. Anton Tomažič je z igralci (Marjan Srien, Miha Baloh, Peter Karstin, Mathians Eys, Anton Petje idr.) uspešno prikazal stvarno podobo, ki ima tu in tam že kar dokumentaristični prizvok. Škoda, da je režiser včasih dopustil počasno, neenakomerno hitrost, kar pa ni moglo okrniti kleno zastavljene vsebine in ideje. Režijski prijem je ubran v glavnem na preprosto, jasno razumljivo dogajanje, na fabulativno zaokroženo celoto. Gledalci morajo sami združiti obe časovni ravni, ki odpirata več vprašanj ožjega in širšega pomena. Prav gotovo je s tem prijemom dosežena vznemirljiva, dejavna soudeležnost gledalca, ki ob prikazanem dogajanju ne more ostati neprizadet. Ali je potemtakem čudno, če so gledalci sprejeli »Vrnitev« čustveno in spoznavno, in kot eno najuspešnejših domačih televizijskih dram jesenskega sporeda?

IGOR GEDRIH

Krajinariji v Kostanjevici

Ko smo odprli razstavo, na kateri se s svojimi deli predstavlja štiri-najst slovenskih slikarjev, po večini dobrih znancev Kostanjevice, njenih razstavišč in njenih pogledov in slikarskih motivov, smo posebej poudarili njen širši pomen. Ta umetnostna prireditev ni nastala klasično programirano kot hoten prikaz teoretično utemeljene in strokovno izpeljane predstavitev izbranega in zaokroženega dela naše umetnostne preteklosti, temveč spontano in v povezavi z dolgoletno kulturno in organizacijsko vlogo Kostanjevice v slovenskem umetnostnem svetu. S svojo tematsko usmerjenostjo, ali bolje, z odbranostjo, se povezuje z eno najštevilnejših in tudi kakovostno najplodnejših umetnostnih zvrsti v našem slikarstvu — s krajinarstvom, ga v marsičem samo potrjuje in številčno dopolnjuje, prav tako pa to tradicijo v marsičem tudi kakovostno in oblikovno širi in razvija. S krajevo izbranostjo in določeno izrezov in slikanih krajin pa se tudi čustveno povezuje s tukajšnjim krajem, s tem žariščem slovenske umetnostne misli in ohranjenecem živega žara njene avtohtonosti, s Kostanjevico, v katere okolici so te podobe nastale in kjer so zdaj tudi na ogled. Razstava, ki se tako spontano in neformalno navezuje na dosedanje številne prikaze slovenskega krajinarstva, je nastala v počastitev dvajsetletnice neprekinjenega dela dolenjskega kulturnega festivala — torej ne kot bera ene izmed številnih slikarskih kolonij pri nas in tudi ne kot rezultat dela, v katerem izmed umetniških taborov.

Nastala je kot plod aktivnega razmerja vseh udeležencev do priljubljenega okolja, ki omogoča vedno nove in zanimive, zahtevne in plodne slikarske pristope — pa tudi do razmer, do organizacijskih oblik in njihovih nosilcev, ki omogočajo umetnikom delo in komunikacijo ter jih spodbujajo in s priznanji nagradujejo. Vračnost sodelujočih umetnikov v tukajšnje okolje se nam lepo pokaže tudi v Gorjupovi galeriji, saj so menda vsi sodelujoči na tej razstavi zastopani tudi v tej najstarejši in izjemno bogati šolski umetnostni zbirki. Namen razstave je torej predvsem poudariti in tradicijam primerno počastiti jubilej neke krajeve dejavnosti, ki se lahko ponaša z redkim, tudi vsebinsko popolnoma ustreznim nazivom — kulturni. Kaj je Kostanjevica prispevala k razvoju nekaterih oblik šolske vzgoje, h gledališki in glasbeni kulturi in množičnosti zunaj republiškega središča in še posebej k obogatitvi organizacijskih oblik ter splošne in posebne kakovosti likovnega življenja v tem kraju, v tej regiji in v Sloveniji, je še vedno težko opisati in pravično ovrednotiti. Vemo pa že, da je ta njen delež velik, da, izjemen — tako po količini kot po kakovosti. Mnogo vrstnosti in število dosedanjih likovnoumetnostnih prireditev in ustanov — od Forme vive, Gorjupove

Pozno popoldne med zidovi, Jože Centa

šolske galerije, živahne dejavnosti Lamutovega likovnega salona in zgleđno zamišljenih in realiziranih stalnih zbirk del pomembnih slovenskih likovnih umetnikov v tukajšnjem gradu... Med vsemi temi naporji nedvomno šteje največ tista neotipljiva in težko opisna posledica, ki ji shematično pravimo likovna ali umetnostna vzgoja in katera rodi sadove, kakršne vidimo po dvajsetih letih v Kostanjevici: duhovno in materialno umetnostno obogatitev kraja, njegovo estetsko dopolnitev in morda še deloma tisto podzavestno spremembo v miselnosti prebivalcev, ko se nekako samodejno privadijo tem vsakoletnim pridobitvam ter jih počasi sprejemajo, z njimi zaživijo in jih kmalu tudi že pogrešajo. To pa je nova vrednota v miselnosti delovnih ljudi, s katero širijo svoje duhovno obzornje in usmerjajo svoje ambicije tudi že čez samo materialne vsakdanje potrebe.

Razstava sodobnega slovenskega krajinarstva, kajti tako jo lahko imenujemo kljub ožjemu izboru, ki po tradicionalnih strokovnih merilih ni upošteval le trenutno najuspešnejših umetnikov, je tako nadaljevanje te dolgoletne in preskušene, čeprav vselej po oblikah spreminjajoče se, pogosto nove dejavnosti in hkrati najbolj iskren poklon okolju, kraju in ljudem, ki dajejo tej dejavnosti najlepše in najboljše, kar premorejo. Generacijska sestava sodelujočih umetnikov, njihov miselni razpon in nazorske razlike ter navsezadnje odmev in podoba vsega naštetega v oblikovnem svetu njihovih umetnin pa nam v malem posredujejo vse tisto, čemur je Kostanjevica v vseh teh letih dajala možnost, kar je spodbujala in pogosto pravično nagradjevala z največjim priznanjem, s tem, da je vse kakovostno sprejemala v svojo umetnostno in duhovno zakladnico.

JANEZ MESESNEL

Irina Rahovsky — Kralj v Bežigradski galeriji

Bežigradska galerija (na Titovi cesti 99) spada med najmlajše ljubljanske razstavne prostore; že zato zasluži posebno pozornost. Pridobitev te vrste je kulturni dogodek ne le za ožje območje občine. Ugodno lega lahko privabi ljubitelje umetnosti, prav pa bi bilo, če bi za začetek, dokler si nova galerija ne pridobi več ali manj stalnega občinstva, poskrbeli za kar se da privlačne in širokemu krogu občinstva dostopne razstave.

Med mikavnimi razstavami je prav gotovo sedanja slikarska predstavitev Irine Rahovskij-Kraljeve, ki jo lahko spoznamo po petindvajsetih platnih izrazito ekspresivnega značaja. Slikarska paleta Irine Rahovskij-Kraljeve se po formalni plati navezuje na fauvizem, in na ekspresionizem; po dekorativni ornamentaliki in barvno bujni izraznosti se razodeva vpliv Matissa in še koga (»Katja« 1974). Kljub temu pa je vidno njeno prizadevanje za samostojno izoblikovani način upodabljanja, kar se uveljavi še posebno v portretih. Razstava prikazuje slikarska dela, ki so nastala od l. 1974 in izpričuje, da želi slikarka navezovati svoj izraz na klasiko fauvizma in ekspresionizma. V svojem območju doživljanja se odziva s spontano umetniško ustvarjalnostjo. Ne meni se za trenutno popularno smer, živ odmev lastnega ustvarjanja najde v preiskušanih, bolj klasično-modernih možnostih. Ostro zastavljena linija »risbe« in močne, ekspresivne barve so posebnost te slikarke. Najbolj izvirni, prepričljivi deleži na razstavi so portreti. Slikarka presenetljivo obvladuje skopo, poenostavljeno linijo obraza in telesa, da bi jo napolnila z zgovorno bogato ekspresivno barvo. Pri tem je njen portret v bistvu umirjen, prepričljivo izostren, razpoznaven. Razstava Irine Rahovskij-Kraljeve bolj odprta do konca novembra.

I. G.

Film Bele trave

Novi slovenski film BELE TRAVE prikazuje par mladih ljudi, ki si ustvarjata skupno življenje v razmerah, kakršne predpostavljamo, obstajajo danes nekje na meji med deželo in mestom in ki zadevajo človeka naše družbe. To zadošča zahtevam po vsebini, ki ljudem ni tuja in je tudi dovolj resnična za zmerno izpoved o stvarnosti v filmskem jeziku. Podobno kot pri gledanju filma BELE TRAVE se godi, kadar odpremo tiste strani v časopisu, kjer so nanizani poljubni članki o našem notranjem življenju, vesti, kronike z intimnim opisom kakih dogodkov v podjetjih, ustanovah in družinah, ki zanimajo bralce. Vendarle pa je razlika med filmom in primerjavo s časopisno stranjo v tem, da se film izraža tudi v izpovednem jeziku, ki učinkuje na doživljanje kot umetnost.

Kadar torej nastaja film, poln realizma in vsakdanje resničnosti, ne zadoštuje samo dobro izbrana vsebina. Tematika je ključ, da umetnik izpove svoje doživljene stvarnosti. Kje je to doživljanje? Ali v stvarnosti? Doživljanje je v človekovi »duši«, kjer so stvari nekoliko zamegljene, vendar osvetljene z občutjem. V tej megli in tej svetlobi pa odkrivamo resnico z močjo svoje inteligence in volje. Merilo umetnosti filma torej ne more biti to, ali je film resničen odsev stvarnosti. Ta odsev tudi ne sme določati ali odločati o tem, ali bo film umetniško uspel. Realni odsev v vsakem umetniškem delu nastane samo zato, ker tako kot v delu odseva svet v umetnikovi »duši« in ker ga hrani njegovo doživljanje. V nasprotnem primeru je delo brez življenja ali narejeno po tem, kolikor se da s primerno inteligenco posnemati tehniko umetniškega izpovedovanja ter obdelati neko snov iz življenja na videz solidno, v resnici pa brez daru. Najbrž ste že sami presodili, kaj prinaša film BELE TRAVE: ali izpoveduje doživeto resnico naše vsakdanje stvarnosti? Ali z znanjem o filmskem in sploh umetniškem jeziku samo priraja nekaj realnega v obliki celovečernega filma, da bi zadostil naši potrebi po gledanju tega, kako svet odseva na filmskem traku, ne pa kot doživljanje v naših »dušah«?

Ko danes ljudje doživljajo najrazličnejše notranje procese, travme zaradi zapletenosti sodobnega sveta, bolečine in radosti svoje udeležbe v družbi, svoje intimne razkole v ljubezni, družinskem življenju in krogih svojih prijateljev ali prijateljic, ko torej vse to ogledujejo v sebi, v svoji zavesti in svojem čustvenem svetu, se vprašujejo, kdo lahko izpove vse to naše doživljanje iskreno in pogumno, tako da bo v tej izpovedi živ el ves človeški svet, ves človek? Nedvomno samo umetnik s široko dušo, ki bo imel rajši doživljanje v svoji notranjosti kot zgolj odsev stvarnih dejstev in bo znal tudi realizem izraziti v polnem in svobodnem zamahu razodetja svojega življenja v svetu.

SAMO SIMČIČ

Razstava Igorja Pleška v Celju

Slikarska razstava Igorja Pleška v celjskem Likovnem salonu je že petnajsta samostojna prireditev tega umetnika, ki je l. 1954 pričel razstavljati v Kranju. Že ta podatek opozarja, da gre za likovnika srednje generacije, ki je opazno navzoč v današnjem slikarskem in grafičnem delu. Kljub temu pa njegovo likovno delo doslej ni dobilo ne takega ne drugačnega širšega kritičnega odmeva — čeprav bi bilo prav in nujno, da bi kritični tisk spremljal razstavni ritem od amaterizma pa do vrhunskih likovnih dosežkov.

Kratek zapis o razstavi Igorja Pleška lahko pove le to, da je takrat razstavljenih devetnajst olj, tematično zaokroženih na morskem svetu, svet rib, školjk in rakov, da gre za tihožitja ulova, ki ga slikar pojmuje kot enkratnost eksistenčne danosti, kot ujetost v obtok življenja in smrti, kot simbol življenjske tragike — kot je zapisal v spremni besedi k svoji razstavi. Gledalec pa bo dojel predvsem ekspresivno oblikovano in barvno poudarjeno nizevanje sveta iz morja, ki je v ploskoviti oblikovanosti in bistvu sled nekdanjega življenja.

I. G.

PREDŠOLSKA VZGOJA — PREDŠOLSKA VZGOJA — PREDŠOLSKA VZGOJA — PREDŠOLSKA VZGOJA — PREDŠOLSKA VZGOJA — PREDŠOLSKA VZGOJA — PREDŠOLSKA VZGOJA —

Deset let predšolske vzgoje v šentjurski občini

Predšolska vzgoja z otroškim varstvom je bila pred dobrimi desetimi leti razvita skoraj samo v mestih in industrijskih krajih, to je tudi razumljivo, saj je bilo tam največ prebivalstva, zaposlenih žena in premalo gospodinjstev pomočnic. Razveseljivo je, da so se po letu 1966 začeli pojavljati vzgojnovarstveni zavodi tudi po vaseh, kjer je predvsem iz vzgojnih vidikov predšolska vzgoja zelo potrebna.

Pred desetimi leti so imeli v Šentjuru le en oddelki vrta z 20 otroki, danes pa je v 11 oddelkih že 231 otrok. Lep dosežek za skromnih deset let.

Zgrajeni šolski stavbi v Loki pri Žusmu in na Ponikvi, kjer so projektanti že upoštevali potrebe otroškega varstva. Na Ponikvi je pričel delati en oddelki vrta lani, v Loki pri Žusmu pa letos. Oddelki v Ponikvah se je v letošnjem šolskem letu že razširil na dva oddelka. Na Gorici pri Slivnici so v novi montažni stavbi letošnjega septembra odprli en oddelki vrta, v naslednjem letu pa bodo gotovo odprli še drugega. Menimo, da je izredno pomembno, da so bili od lani do letos štiri oddelki vrta ustanovljeni prav na vasi, od tega dva oddelka na manj razvitem Koz-

Otroška veselica

Zgodovina šolstva in pedagogike v Šentjuru sega sicer v obdobje prosvetljenstva, v dveh stoletjih pa ni bilo za najmlajše otroke nič narejenega.

Med okupacijo so Nemci s prefinjeno taktiko organizirali v naših vaseh veliko otroških vrtecev, zato da bi ponemeli čim več otrok. Praktično izvajanje Hitlerjevega imperativa »Napravite mi to deželo zopet nemško!« se je začelo v vrta, bilo pa je k sreči kratkotrajno.

Kronika osnovne šole Šentjur pripoveduje, da se je v šentjurski vrtec od l. 1966 dalje nenehno razvijal. Leta 1972 so bili že štiri oddelki in prostor v stavbi je postajal pretesen. Na pomlad tega leta so začeli graditi namensko montažne stavbe s petimi igralnicami in dvema prostoroma za jasli. Naslednjo pomlad so v stavbi že naselili otroci. V šolskem letu 1974—75 se je vrtec, ki je bil osem let pod upravo osnovne šole, osamosvojil. Namen: združiti vso predšolsko dejavnost v občini, ki se je prav v tem letu začela razvijati tudi v drugih krajevnih skupnostih šentjurske občine.

Po junjskem potresu l. 1974 sta bili s solidarnostnimi sredstvi

janskem. Ta dinamična rast vrtecev kaže, da je samoupravna otroškovarstvena skupnost krepko zaorala v ledino predšolske vzgoje in varstva.

Organizatorji vrtecev pa so tudi pravočasno poskrbeli za ustrezne kadre. Vsi oddelki vrta so strokovno zaseleni, prav tako pa bo dovolj vzgojiteljic tudi za nadaljnje nove oddelke; vse to je posledica pravilne dolgoročne štipendijske politike.

Kljub velikim prizadevanjem pa je v občini še več kot tri četrtine otrok brez organizirane celoletne vzgoje. Tem otrokom so namenjeni potujoči vrta, ki so v letošnjem poletju zajeli 170 otrok in jih je organizirala uprava vrta, na Dobju in Planini pri Ševnici pa brigade Rdečega križa. Delo v teh vrta je trajalo tri tedne. Zelo koristne za predšolske otroke so tudi ure pravljice, ki jih je poslušalo 150 otrok.

Ob koncu menimo, da se bo le treba zediniti, kakšen naslov naj imajo predšolske ustanove. Ponekod vidimo napis: »Vzgojnovarstvena ustanova«, drugod »Otroški vrtec«. Hrvati uporabljajo naslov »Dječji vrtić«, Nemci »Kindergarten«. Za kakšen izraz se bomo zedinili?

REČNIK ERNEST

Ob načrtovanju novega sistema pedagoških delavcev

Nekateri razlogi za višješolsko izobraževanje vzgojiteljic

Prizadevanja za višješolsko izobraževanje vzgojiteljic lahko spremljamo več kot petnajst let. V tem času so mnogi strokovnjaki poskušali utemeljiti tako izobraževanje. Morda bolj kot nekoč pa se zavedamo danes, da je vzgojiteljicam potrebna višješolska izobrazba. Razlogov za to je veliko, vendar bi spomnili le na nekatere, ki so najbolj zanimivi in o katerih so veliko razpravljali na številnih posvetovanjih. Menimo, da je sedaj čas, da o tem ponovno in še bolj poglobljeno razmišljamo in seveda tudi ustrezno ukrepamo. Neodločnost, malčnost in nerazumevanje za potrebe vzgojiteljic ter predšolskega varstva in vzgoje se nam bodo zelo negativno obrestovali v prihodnosti.

Višješolsko izobraževanje vzgojiteljic nam narekuje celotna reforma našega vzgojnovarstvenega sistema, posebno pa prizadevanje za reformo pedagoškega šolstva. **Predšolska vzgoja je temelj celotnemu sistemu, zato jo je treba razširiti, obenem pa dvigniti na višjo strokovno raven.** Tega pa ni mogoče doseči le z laičnim osebjem in s srednješolsko izobrazbenimi vzgojiteljicami, čeprav te sedaj že dobro delajo.

Zaradi hitrega družbenega razvoja se porajajo nove potrebe po še bolj kakovostnem in poglobljenem delu v vzgojnovarstvenih ustanovah. Hitreje pa se danes razvijajo tudi otroci. Že dolgo vemo, da je premalo, če govorimo le o varstvu otrok, da jih je treba predvsem vzgajati, oblikovati, jih voditi k umski, čustveni in socialni zrelosti. Še posebno skrbno je treba pomagati kakorkoli prizadetim ali prikrajšanim otrokom, ki so razvojni ogroženi ali moteni. Za take naloge pa je potrebna temeljitejša izobrazba, ki jo lahko daje le kakovostna višja šola.

Znanosti o človeku, kot so psihologija, pedagogika, sociologija, medicina in druge, ki so temelj sodobni izobrazbi pedagoških delavcev in zlasti vzgojiteljic, se tako hitro razvijajo in širijo, da jim je težko slediti, še teže pa je prodreti v njihovo bistvo, vsebino, vlogo in pomen. **Ki ga imajo v sodobni družbi in vzgoji.** Toda pedagoški delavec mora imeti tudi idejno, politično in kulturno razgledanost, ki pa je ni več moč doseči v srednji šoli, temveč komaj na višji ali celo visoki šoli. Problemi, ki jih študirajo prihodnje vzgojiteljice, so tako pomembni, zahtevni in zapleteni, da jih ni več mogoče obvladati na srednji stopnji, sploh pa ni mogoče narediti sinteze, ki je tako zelo potrebna pedagoškemu delavcu, da lahko celostno spozna smotro, naloge, metode in sredstva vzgoje in izobraževanja.

Pedagogika s svojimi številnimi področji in problemi je ena najbolj celostnih znanosti in zahteva poprejšnje znanje in razumevanje družbenih ved, naravoslovnih in umetniških področij, filozofije, psihologije, prav posebno pa še splošno in kulturno razgledanost. **V srednji šoli nimamo pedagogike graditi na čem, kar bi zagotavljalo splošno, strokovno in kulturno izobrazbo, saj si mladi šele pridobivajo temeljna spoznanja o svetu in življenju ter o sebi, družbi in človeku.** Na srednji stopnji ni mogoče logično graditi sistema spoznanj, ki bi omogočilo pravo strokovno izobrazbo, temveč lahko ostane le na pol poti k taki izobrazbi. To pa je zlasti za pedagoške delavce zelo nevarno, saj se bodo šele učili s pomočjo poskusov in zmot na številnih generacijah otrok. Tega pa danes več nečemo in ne smemo dopuščati.

Izobraževanje v srednji šoli, kot kažejo dolgoletne izkušnje vzgojiteljskih šol, ki so sicer petletne, ne daje niti dovolj solidne splošne, prav tako pa tudi ne strokovne izobrazbe. Na eni strani manjka splošna izobrazba, ki je pedagoškim delavcem nadvse potrebna, na drugi strani pa specialna strokovna izobrazba, ki omogoča reševanje posebnih, zapletenih in zahtevnih problemov. Na eni strani pogrešamo globljo teoretično kulturo, ki je potrebna, če naj razvijamo

predšolsko vzgojo na višjo stopnjo, na drugi strani pa praktično usposobljenost, delovno kulturo ter samoupravno usposobljenost. Vsega ni mogoče doseči v kratkem času šolanja, čeprav bi poskušali delo v šoli povsem modernizirati.

ČAS IN SPODBUDE

Izobraževanje pedagoških delavcev pomeni med drugim tudi in predvsem osebnostno oblikovanje, kultiviranje. Gre za globljo asimilacijo spoznanj, za globlje razumevanje zakonitosti in pojavov, za nastajanje znanstvenega, marksističnega svetovnega in življenjskega nazora, za sistem vrednot, ki je potreben vzgojiteljici, če naj ima pravičen odnos do otroka in do dela, do kulture, znanosti in tehnologije. Za tak osebnostni razvoj pa morajo mladi imeti dovolj časa in spodbud. To lahko daje šola, ki goji ustvarjalnost, samostojnost, odgovornost, teoretično in delovno kulturo. Seveda tudi absolutno višje šole ne bodo »dokončno« izobražene, bodo pa zrelejši in bolj usposobljeni za samostojno delo in izobraževanje. Formalno podaljšanje študija mora na eni strani omogočiti globlje spoznavanje stroke, na drugi pa sveta in življenja, osebnostno zorenje za delo z ljudmi, zlasti z otroki.

Splošna, strokovna in kulturna raven prebivalstva se pri nas izboljšuje; velja še posebno za mestni živelj, ki se vedno bolj šola tudi na višjih in visokih šolah. Starši, ki imajo popolnejšo izobrazbo, pričakujejo vedno več od pedagoških delavcev, pa tudi otroci zahtevajo vedno več. **Zaradi tega morajo tudi pedagoški delavci po svoji širini, globini pa tudi stopnji izobrazbe hoditi s časom;** biti morajo vedno bolj izobraženi, da bodo lahko uspešno sodelovali s starši različnih izobrazbenih stopenj pa tudi z različnimi institucijami ter strokovnjaki, ki imajo danes skoraj izključno visoko izobrazbo. **Skoraj nemogoče si je zamisliti, da bi prav pedagoški delavci, ki opravljajo delo posebnega družbenega pomena, zaostajali za drugimi.**

Temeljita strokovna, idejna, kulturna in splošna izobrazba pa je pedagoškemu delavcu potrebna tudi iz mentalno higienjskih razlogov. Izkušnje pa tudi proučevanja kažejo, da se slabo strokovno pripravljeno pedagoški delavci neugodno počutijo pri delu, da težko zmagujejo napore in različne okoliščine, da imajo več konfliktov z učenci ali gojenici, zlasti pa s starši in okoljem. **Vzgojiteljice, ki so pod nenehnim pritiskom zaradi slabe izobrazbe, nižjega družbenega statusa ali nizkega življenjskega standarda, so manj uspešne, se prej utrudijo, pogosteje obiskujejo zdravstvene ustanove ter težje ohranjajo telesno in duševno zdravje.** V interesu družbe in tudi vzgojiteljic ter otrok je treba pedagoškim delavcem omogočiti, da si pridobijo kar najboljšo izobrazbo, da se lahko solidno pripravijo za delo in življenje v skupnosti.

Vedno bolj spoznavamo, da je treba povezovati predšolsko in osnovnošolsko vzgojo in izobraževanje v celoto, da naj bi bila kontinuiteta med stopnjami pa tudi med metodami dela. **Vzgojiteljice in učitelji imajo vedno več skupnega, saj imajo iste smotre, naloge in dolžnosti. Le stopnje,**

metode in sredstva so lahko ali pa morajo biti različni. S tem pa se mora izobrazba, razgledanost učiteljev in vzgojiteljic razširiti in tudi poglobiti. Gre za globlje razumevanje zakonitosti razvoja, za poznavanje celotnega razvojnega ciklusa življenja. Na drugi strani pa je zaželeno, da vzgojiteljica še globlje razume pomen predšolske dobe za celotno oblikovanje človeka. Taka spoznanja so potrebna tudi učiteljem. **Vzgojiteljice bi morale spoznati bistvene probleme predšolske in tudi začetne šolske dobe, učitelji pa vlogo predšolske dobe za razvoj otroka v šolski dobi.** Eni in drugi bi morali poznati tudi metodike predšolske in šolske dobe. Vse to pomeni, da se mora izobrazba vzgojiteljic po vsebini močno razširiti, približati pa se mora tudi po stopnji izobrazbi učiteljev. Tako zblizanje je potrebno tudi iz formalnih razlogov, saj danes pametni ljudje gradijo vzgojnovarstvene ustanove tudi ob osnovnih šolah.

POENOTTI DELO IN IZOBRAŽEVANJE

Bistveno je torej, da danes povsod po svetu poskušajo precej poenotiti delo pa tudi izobraževanje vzgojiteljic. Ker pa sedaj nikjer po bolj ali manj razvitem svetu nimajo srednješolskega izobraževanja učiteljev, ampak jih izobražujejo na višjih in v mnogih deželah tudi na visokih šolah, se večinoma odločajo tudi za višješolsko ali pa celo za visokošolsko izobraževanje vzgojiteljic. Tako zblizanje izobrazbe učiteljev in vzgojiteljic tudi zmanjšuje negativno selekcijo znotraj obeh skupin, v vrste vzgojiteljic pa privablja vedno bolj sposobne mlade ljudi. Zblizanje med učitelji in vzgojiteljicami pa je potrebno tudi zaradi »male šole«, saj bi morala biti oba profila usposobljena za delo v tej šoli. Vsekakor je pravično, normalno in tudi smotno, da približamo izobrazbo vzgojiteljic učiteljski izobrazbi, da oba profila vzporedno vodimo k višjim oblikam šolanja in da nobenemu ne zapiramo poti tudi do najvišje strokovne izobrazbe.

Problemi, ki jih omenjamo, so pomembni zlasti zadnje čase, ko načrtujemo nov sistem za izobraževanje pedagoških delavcev. Pri tem večkrat govorimo o **enotnosti tega sistema, o njegovi odprtosti, prožnosti, demokratičnosti, stopnjevanosti, o permanentnem izobraževanju** in podobnem. Sedaj je čas in najboljša priložnost, da tudi izobraževanje vzgojiteljic postavimo na zdrave temelje, da mu damo tisto mesto, kot mu gre v celotnem sistemu pedagoškega šolstva. Predvsem je treba poskrbeti za solidno splošno izobrazbo in na njej je treba zgraditi strokovna, specialna znanja. Omogočiti je treba prehod iz enega na drugo področje; diplomirane vzgojiteljice bi si lahko z manjšim dopolnilnim izobraževanjem pridobile pravico poučevati v elementarnih razredih, učiteljice pa se bi lahko hitro usposobile za delo v predšolski ustanovi. **Predvsem gre za metodike, ki so zaradi stopnje različne, vendar pa se medsebojno dopolnjujejo.** S tem bi zagotovili poklicno mobilnost, podoben družbeni status in seveda življenjski standard. Seveda pa naj bi imela oba poklica vse možnosti strokovnega, kulturnega in družbenega razvoja, napredovanja in izpopolnjevanja.

OD BESED K DEJANJEM
Praksa dokazuje, da se veliko mladih in sposobnih vzgojiteljic in tudi učiteljev preusmerja v druge dejavnosti, ker imajo na svojem področju zaprta vrata. Nekateri se čudijo, ker si tudi pedagoški delavci želijo višjega družbenega ugleda, statusa, da iščejo poti naprej in navzgor. **Take težnje so normalne, saj je**

od družbenega ugleda odvisna privlačnost dela in poklica. Mladi, bistri in perspektivni ljudje se pri odločitvi za poklic vprašajo, kaj jim bo nudil v življenju, kaj bodo pomenili v družbi, kakšne potrebe jim bo pomagal zadostiti, kako se bodo lahko uveljavili, kje bodo lahko pokazali ustvarjalnost. Vse te možnosti dajejo tudi pedagoški poklici, vendar pa so učitelji osnovnih šol, zlasti še vzgojiteljice, močno zapostavljeni, saj se enim in drugim onemogoča razvoj s tem, da je njihovo izobraževanje omejeno, da morajo zapustiti svoje delo, če si želijo pridobiti višjo ali visoko izobrazbo. Nesmiselno je, če ravno pedagoškim poklicem, ki za mlade niso najbolj privlačni, odrekaмо pravico, da se borijo za boljši družbeni status, za možnosti osebne razvoja in napredovanja. S tem v bistvu zanikamo pravice, ki gredo pedagoškim delavcem v združenem delu.

Predšolsko področje, ki zajema vzgojo, varstvo, nego in tudi korekcijo telesnih in duševnih motenj, izravnavo socialnih pogojev, zahteva proučevanje, razvijanje, znanstveno delo. Premalo pa je, če se s tem ukvarja nekaj ljudi v kakem inštitutu, velika množica vzgojiteljic pa je teoretično premalo pripravljena, da bi znale in mogle **posploševati lastno in tujo prakso, se ob njej učiti in se razvijati.** Nedvomno lahko šele višješolsko izobraževanje daje toliko teoretične kulture in metodološkega znanja, kot je potrebno, da bi lahko tudi vzgojiteljice sprejemale dosežke znanosti, obenem pa tudi same prispevale k pedagoški misli, praksi in kulturi. Izredno pomembno mesto bi imele katedre za izobraževanje vzgojiteljic na pedagoških akademijah, saj bi se tam zbirali in oblikovali strokovnjaki za metodike in druga področja, ki jih sedaj tako pogrešamo. Tudi raziskovalne institucije bi lahko v dobro izobraženih vzgojiteljicah imele dobre sodelavke, ki bi pomagale razvijati teorijo in prakso predšolske vzgoje, pomagale pri reformi tega področja in dajale spodbude za izboljšanje dela v osnovni šoli. Najbrž bi oživelo tudi **publicistično delo**, ki je prav na tem področju še preveč skromno. Dobro izobražene, ambiciozne, družbeno angažirane in sposobne vzgojiteljice lahko največ prispevajo k širjenju, poglabljanju in družbenemu uveljavljanju predšolske vzgoje, ki danes že močno zaostaja za družbenimi potrebami. To pa je glavni razlog, zakaj **vsii ali skoraj vsii želimo, da bi šli po poti, ki so jo že pred leti ubrale naše osrednje republike in tudi mnoge dežele v svetu, po poti višjega izobraževanja vzgojiteljic.** Čas je sedaj dozorel, pripravljamo reformo pedagoškega šolstva, pojavlja pa se tudi nevarnost, da zaradi prepočasnega širjenja predšolskih ustanov mlade vzgojiteljice **ne bodo dobile zaposlitve** in se bodo porazgubile po drugih delovnih mestih. Čas je torej, da pridemo od besed k dejanjem, da prisluhnemo potrebam mladih, časa in družbe, zlasti pa naših otrok, ki si želijo dobrih vzgojiteljic.

MILAN DIVJAK

Padlim v spomin

Tudi letos so se cibani iz vzgojnovarstvenega zavoda Golnik s svojimi tovarišicami ob 1. novembru oddolžili spominu padlih v NOB. Lovorjev venec so odnesli k spominski plošči na inštitutu Golnik, posvečeni mlademu partizan.

Starejša skupina je s svojo tovarišico odšla nato na Lenitice, kjer so ob skalanem spomeniku obudili spomin na žrtve NOB, srednja skupina pa je obiskala spomenik padlih partizanov v Goricah.

DANA PETRAČ

založba mladinska knjiga

Mladinska knjiga v sodelovanju z Zvezo društev prijateljev mladine

KONČUJE SE LETO-PRIHAJA DEDEK MRAZ

Mislili smo na to in pripravili več DARILNIH PAKETOV knjig in igrac

Vsebinska paketov je prilagojena starostnim skupinam, cene pa za starejše primerne.

Ob bogati in izbrani vsebini vam pri takojšnjem naročilu nudimo popust in brezplačno dostavo. Poleg že določenih paketov si boste lahko po svoji želji izbrali tudi druge kombinacije.

Vse podrobnejše informacije in naročila dobite v najbližji poslovalnici Mladinske knjige.

25 let revije Otrok in družina

Zgodi se, da pozabimo na rojstni dan najboljšega prijatelja. Zakaj? Vedno nam pomaga, nikoli nam ne povzroča težav — in tako ga skoraj poistimo s sabo in — pozabimo nanj.

Revija OTROK IN DRUŽINA je v življenju naših družin, vzgojnovarstvenih zavodov in vseh, ki si prizadevajo za vzgojo otrok, zvest prijatelj in svetovalec. Postaja sestavni del družbenega prizadevanja za smotno, urejeno, toplo življenje otrok. Zdrznili bi se šele, če bi revija nenadoma prenehala izhajati. Danes, ko ima 22.000 rednih naročnikov, veliko strokovnih piscev sodavcev, množico načrtov — ji lahko zaželimo le uspešno delo! In pa dovolj denarja za redno izhajanje, redno prihajanje v naše domove.

CANKARJEVA ZALOŽBA

Vam nudi

KOLENDARJE IN IZBRANA NOVOLETNA DARILA

v vseh naših poslovalnicah in oddelku za komercialni tisk v Kopitarjevi 2/II, telefon: 316-674

VSE VRSTE PAPIRJA:

za likovni pouk: sijajne in barvaste papirje kolaž, album karton, risalni akvarel v vseh formatih, tehnične papirje: specialni risalni, paus in milimetrski papir v polah ali bloku.

PRIBOR ZA TEHNIČNO RISANJE:

navadne in tehnične svinčnike, šestila, logaritmična računalna, šablone, trikotnike, ravnala, kotomere, krivulj-nike, rotirng pisala in risalne deske ter drug pribor.

ZA ARANŽERJE:

samolepilne črke, dekor papir v barvah, olfa nože, prozoren in barvast lepilni trak, škarje in lepila.

RAČUNALNIKE IN RAČUNSKÉ STROJE:

žepne in namizne računalnike za vse računske operacije.

RAZMNOŽEVALNE APARATE:

ročne in avtomatske, za suho in mokro kopiranje.

GROSISTIČNI ODDELEK PAPIRJA IN MEHANOGRFIJE

daje vsa potrebna pojasnila v Kopitarjevi 2, soba številka 25 in 26, ter po telefonu: 310-463 in 323-841, int. 320.

Serijski TV oddaji Socialistično samoupravljanje

Narodna obramba — zakon o združenem delu

V prejšnji številki Prosvetnega delavca smo zapisali, da se izteka serija oddaj, ki so jih skupaj pripravile jugoslovanske televizijske hiše na temo o socialističnem samoupravljanju. Tedaj še nismo vedeli, da bo ob koncu na sporedu še ena oddaja, ki pomeni sklep vseh dosedanjih. Govori o čuvanju pridobitev naše socialistične revolucije, ki še vedno traja. V spored so namreč uvrstili še oddajo o narodni obrambi.

VSI SE BOMO UPRLI

Kaj je to narodna obramba ali splošni ljudski odpor?

Naša zasnova splošnega ljudskega odpora ni uperjena proti nikomur. Odločno pa se bomo zoperstavili vsakomur, ki bi skušal napasti našo svobodno in neodvisno državo. Po ustavi nima nihče pri nas pravice podpisati kapitulacijo. Napad na katerikoli del domovine bomo razumeli kot napad na nas vse. Branili bomo vsako ped naše zemlje, ob tej ali oni meji.

Oboženi boj je koncepcija našega splošnega ljudskega odpora izredno pomemben. Pri tem mislimo na dve veji oboženi sil: na Jugoslovansko ljudsko armado in na teritorialno obrambo. Jugoslovanska ljudska armada je udarni del naših oboženi sil, teritorialna obramba pa njihov najbolj množični del. Organizirani sta tako, da se, če bo potrebno, lahko razplamti plamen upora v vsakem delčku naše domovine, na terenu ali v tovarnah. Napadalec bi moral računati na odpor vseh naših ljudi.

Ko govorimo o splošnem ljudskem odporu, moramo omeniti še civilno in družbeno samozaščito. Ti dve sta pomembni tako v vojni kot v miru. Občani, ki sestavljajo skupine civilne zaščite, se usposablajo za pomoč prebivalcem, ki jih je prizadela naravna ali vojna nesreča. Družbeno samozaščita je pomemben del naše obrambe. Prav je, da smo budni vsi in vedno. Tako lahko preprečimo sovražno propagando, blatenje naših pridobitev, zavajanje naših ljudi in se upremo najbolj prefinjenim metodam, ki jih uporabljajo razne tuje vojaške ali druge organizacije za zadoščanje svojih interesov in teženj. Na teh področjih smo bili že nemalokrat uspešni. Spomnimo se, kako uspešna je bila civilna zaščita ob raznih nesrečah, ki so prizadele posamezne kraje naše domovine in kako smo z akcijo preprečili marsikatero grdo nakano naših zunanjih sovražnikov.

O takšnih značilnostih narodne obrambe pri nas govori zadnja oddaja iz televizijskega cikla o socialističnem samoupravljanju. Pripravila jo je sara-jevska televizijska hiša. Literatu-

re, o tej tematiki je v zadnjem času precej, priporočamo pa knjižici, ki ju je izdalo ČZP Komunist, napisal pa dr. Anton Bebler: Vprašanja obrambe in varnosti neuvrščenih držav ter Marksizem in vojaštvo.

POVEZOVANJE GOSPODARSTVA IN OBLIKOVANJE DOHODKOVNIH ODNOSOV

Izobraževalna redakcija ljubljanske televizije je pripravila za predvajanje v dnevi, ko bo sprejet zakon o združenem delu, tri oddaje o tem, kako ponekod določila zakona že uresničujemo in kakšne so težave na tej poti. Prvi dve oddaji bosta pokazali, kako v Jelovici iz Škofje Loke in lesni industriji ter gozdarstvu Gorenjske oblikujejo reprodukcijsko celoto in se dohodkovno povezujejo. Tretja oddaja bo zanimiva prav za bralce Prosvetnega delavca, saj bo govorila o težavah, s katerimi se srečujejo delavci vzgoje in izobraževanja, ko hočejo oblikovati nove odnose in postati sestavni del združenega dela. Prvi dve oddaji bosta na sporedu 26. novembra in 3. decembra, oddaja, ki bo govorila o šolstvu, pa 10. decembra. Vse oddaje bodo predvajane v večernih urah, ob 18.45.

Danes na kratko opišimo pojem reprodukcijske celote, o kateri bosta govorili prvi dve oddaji. V razpravah o osnutku zakona o združenem delu so reprodukcijske celote večkrat omenjali, vendar le malo ljudi ve, kaj sploh so. Zato smo hoteli na primeru Jelovice in njenih partnerjev pokazati zasnove takšne reprodukcijske celote. V oddaji spremljamo proizvodnjo od surovine (dreves, hlodov, desk) prek proizvodnje do končnega izdelka (montažne hiše ali oken, vrat) ter do prodaje in končnega dejanja, obračuna ter delitve dohodka med vse udeležence v tem procesu.

Avtor oddaje, glavni direktor Jelovice in diplomirani ekonomist ter politolog Tine Kokelj je reprodukcijsko celoto označil takole: »Reprodukcijsko celoto lahko opredelimo kot stroškovno, dohodkovno in reprodukcijsko soodvisno celoto temeljnih organizacij združenega dela, ki

se medsebojno dogovarjajo in tudi uresničujejo skupne programe, razvoj, organizacijo in dinamiko proizvodnje, politiko cen in stroškov, dohodkov, investicij, združevanje sredstev, skupne nastope na domačem in tujih tržiščih. Pomembna je skupna organizacija procesa reprodukcije za izvajanje in uživanje rezultatov skupnega dela.«

Literature o reprodukcijskih celotah, dohodkovnem povezovanju skorajda ni. Priporočamo

pa učbenike politične ekonomije (najnovejši je izšel pri Visoki šoli za organizacijo dela v Kranju z naslovom Marksistična politična ekonomija, avtor je dr. Mirko Bunc). O tej tematiki govori tudi ves zakon o združenem delu in priročniki, ki so bili izdani ob razpravi o zakonu (Roman Albrecht: Nov korak pri graditvi temeljev socialistične samopravne družbene ureditve, izdala Delavska enotnost, 1976).

SONJA TRAMŠEK

Končno so tu!

Že v 6. številki letošnjega letnika (z dne 19. marca) smo napovedali zgodbe naše znane avtorice Berte Golob. Zdaj so tu! Triindvajset jih je, kot je triindvajset domskih otrok, katerih portrete predstavljajo. Knjiga nosi naslov SOVRAŽIM VAS. Tako je. Iz te ugotovitve pa gredo korenine do vzrokov. In veje — vodijo do rešitve ali vsaj stremijo k njej? Brali boste in iskali: za te domske otroke in za vse otroke, ki jih učite.

Oprema čudovito dopolnjuje vsebino, v nekaterih primerih lahko trdimo, da je kar njen sestavni del (oprema in fotografije Tone Štrus). Prilagamo naročilnico. Za prosvetne delavce knjiga SOVRAŽIM VAS ni le umetniško branje, pač pa tudi strokovni vodnik za spoznavanje učencev (kot smo zapisali že v marčevski številki).

Obvestilo

Pedagoški inštitut pri univerzi v Ljubljani pripravlja izdajo priročnika PRIMERI METODIČNIH ENOT ZA IZVEDBO PROGRAMA PRIPRAVE OTROK NA ŠOLO.

Gradivo v tem metodičnem priročniku nakazuje možnosti za okrepitev vzgojnoizobraževalnega vplivanja pri pripravi otrok na šolo; uporabljivo je ob obstoječem programu, predpisanem za delo v malih šolah, in sicer v celoletni pripravi na šolo, pa tudi pri delu po »skrajšanem« programu.

Priročnik bo izšel predvidoma v decembru 1976. Cena izvoda bo okoli 60 din.

Naročila sprejema: Pedagoški inštitut pri univerzi v Ljubljani, Gerbičeva 62, p.p. 16, 61111 Ljubljana.

PARTIZANSKA KNJIGA, Trg Osvoboditve 13 61000 LJUBLJANA

NAROČILNICA

Priimek in ime .....

Naslov .....

Pošta .....

Št. osebne izkaznice .....izdana .....

Zaposlen .....

Nepreklicno naročam ..... izv. SOVRAŽIM VAS po ceni 45

Knjige pošljite po pošti!

Knjige bom plačal:

— po povzetju

(Podpis naročnika)

Tudi to je racionalizacija

Na Goriškem že nekaj let uspešno uveljavljajo tako imenovane »zvezke s sponkami«. Najprej so jih začeli uporabljati pri pouku slovenščine. To so zvezki, v katere učenec poljubno vstavlja liste.

Naj osvetlim njihovo uporabnost ob jezikovnem pouku. V 5. razredu se učenec sreča s prostim stavkom, stavčnimi členi, besednimi vrstami. Zapis primerov in osnovnih pravil pridejo v zvezek s sponkami: vsaka snov na nov list. Pojem »povedek« v šestem razredu razširimo s snovjo več vrst povedkov in »povedkovo določilo«, v sedmem razredu »goli in zloženi povedek«, v 8. razredu so »polstavki« itd. ...

Učenec ob koncu 5. razreda vzame liste iz zvezka in jih razporedi po snovi (npr. prosti stavek, samostanik, pridevnik, glagol, zaimek).

V šestem razredu v začetku leta vstavi v zvezek snov o prostem stavku, jo ponovi, utrdi s primerno vajo in dopolni list z novo snovjo. Ko je snov o prostem stavku utrjena, učenec liste spne, jih vzame iz zvezka in spravi do končne ponovitve.

Naslednje leto se postopek ponovi. Koliko zamudnega dela je prihranjeno učitelju in učenec. Ob koncu 8. razreda ima učenec vso snov jezikovnega pouka zbrano v celoti in po poglavjih. Uspešno jo lahko uporablja v srednji šoli in z nekaj dodatki celo pri pripravi na zrelostni izpit.

Prav tako je zvezek s sponkami učinkovit za pouk književnosti. Ko v 8. razredu povzema snov po literarnih obdobjih in posameznih pisateljih, učence zbere berilo posameznih pisateljev iz vseh razredov. V šoli je potreben kratek povzetek, oris obdobja in znanje je urejeno.

Zvezek s sponkami bi bil najbrž uspešen še pri katerem predmetu, posebno tam, kjer poteka snov po koncentričnih krogih.

Vse lepo in prav, toda: zvezkov s sponkami v naših knjigarnah ni in jih morajo učenci kupovati v stari Gorici. Večkrat smo bili že deležni kritike staršev, češ da zahtevamo stvari, ki jih pri nas ni moč kupiti. Teh pripomb je vsako leto manj, saj so starši uvideli, da so tudi materialno na boljšem, saj ima učenec tak zvezek lahko vsa štiri leta.

Toda rešitev ni v kupovanju v tujini. Vse, kar učenec v šoli potrebuje, naj bi dobil v domači knjigarni.

Učitelji slovenskega jezika smo na svojih aktivih že večkrat zahtevali, naj bi morda prek zavoda SRS za šolstvo uredili s katero od tovarn, ki izdeluje zvezke, da bi v svoj program uvrstila tudi izdelovanje zvezkov s sponkami. Videti je, da je predlog ostal brez odmeva, saj teh zvezkov na našem trgu tudi letos ni.

Morda bo to javno opozorilo malo bolj zaleglo in bodo v naslednjem šolskem letu to praktično novost lahko uporabljali tudi učitelji v drugih krajih Slovenije.

Veliko govorimo o racionalizaciji pouka, o hudi stiski s časom, o tem, da učenci pozabljajo snov prejšnjih let, da imamo premalo časa za utrjevanje in podobno. Skromen zvezek s sponkami vseh teh problemov sicer ne bo rešil, malce pa bo le ublažil hudo stisko s časom in pomagal učencu in učitelju premostiti vrzeli v koncentričnem obravnavanju snovi.

MARICA NAKRST

Linorez, Alenka Gerlovič

OSNOVNA ŠOLA ŠMARJE PRI JELŠAH

razpisuje prosto delovno mesto — učitelja glasbe, PRU ali P.

Nastop dela takoj.

Na voljo je družinsko stanovanje.

Odbor za medsebojna delovna razmerja OSNOVNE ŠOLE TRNOVO, Ljubljana, Karunova 14 a

razpisuje prosti delovni mesti:

— učitelja v oddelku podaljšanega bivanja, PRU ali U za določen čas. Nastop dela: 1. decembra 1976;

— učitelja glasbene vzgoje, PRU ali P za določen čas.

Nastop dela: 7. februarja 1977. Prijavijo se lahko tudi študenti ali ab solventi PA ali akademije za glasbo.

interexport LJUBLJANA
PE-INEX POTOVALNA AGENCIJA
 TRAVEL AGENCY
 61000 LJUBLJANA, Titova 25, YUGOSLAVIA, TEL. (061) 312-995, 327-947, TELEX: 31279 YU INEXTA
 62000 MARIBOR, Volkmerjev prehod 4, YUGOSLAVIA, TEL. (062) 24-571, 24-572, TELEX: 33243 YU INEXTA

V sodelovanju z International House — London
 ponovno prirejamo TEČAJE ANGLEŠČINE v
 specializiranih šolah v Londonu, Oxfordu, Cam-
 bridgeu in drugod.

Začetni in nadaljevalni tečajji so namenjeni učencem srednjih šol,
 študentom in učiteljem angleščine. Tečajji so vse leto, vendar so naj-
 bolj obiskani v poletnih mesecih. Popostreni so z ogledi mestnih za-
 nimivosti, z izleti, s kulturnimi in športnimi prireditvami. Tako boste
 združili koristno s prijetnim. Podrobnejše informacije boste dobili v
 naši poslovalnici ali pa po telefonu.

Po naročilu organiziramo ZAKLJUČNE
 (MATURITETNE) IZLETE po Jugoslavi-
 ji in v tujino; z letalom ali avtobusom. Or-
 ganiziramo STROKOVNA POTOVANJA,
 posredujemo gostinske storitve in prevo-
 ze na SIMPOZIJE IN KONGRESE.

Poleg tega vam je na voljo pestra izbira
 naših REDNIH potovanj in letovanj.
 Za dan republike vas vabimo na izlete v
 Rim-Neapelj-Pompeji, v Tunizijo in v Ca-
 rigrad.

IZLETI IN POČITNICE ZA 29. NOVEMBER

IZLETI

PRAGA — MÜNCHEN — 27. 11. (4 dni), 1.650 din
 MONACO — 27. 11. (4 dni), 1.490 din
 FIRENCE — 27. 11. (3 dni), 980 din
 BUDIMPEŠTA — 27. 11. (3 dni), 1.180 din
 POČITNICE — 4 dni (26. 11. — večerja, 30. 11. — kosilo)
 GOZD MARTULJEK — hotel SPIK — 450 din
 VELIKA PLANINA — penzion SIMNOVEC — 320 din
 PORTOROŽ — hotel APOLO — 575 din
 LIPICA — hotel MAESTOZO — 650 din
 POVLJA — otok Brač — hotel GALEB — 452 din
 PODKLOSTER — hotel LINDE — 750 din
 SELLA NEVEA — hotel CANIN — 750 din

V prodaji so že programi za novoletne praznike in smučarski paketi
 za zimske počitnice.

Informacije in prodaja v vseh poslovalnicah TURISTIČNE AGENCIJE
 VIATOR LJUBLJANA, Titova 36a, tel. 314-544

VIATOR LJUBLJANA

KOMPAS
 JUGOSLAVIJA

S KOMPASOM ZA DAN REPUBLIKE PO DOMOVINI IN TUJINI

- SKOZI BOSNO IN DALMACIJO, 4 dni, avtobus, odhod: 27. XI. cena: 1.380 din
- PO POTEH AVNOJ, 3 dni, avtobus, odhod 27. novembra cena: 890 din
- MEDULIN, 5 dni, avtobus, odhod: 26. XI. cena: 890 din
- PARMA, 3 dni, avtobus, odhod: 27. XI. cena: 1.180 din
- PADOVA—SAN MARINO, 2 dni, avtobus, odhod: 28. XI. cena: 665 din
- FIRENZE—SIENA—PISA, 4 dni, avtobus, odhod: 27. XI. cena: 1.695 din
- RIM, 5 dni, avtobus, odhod: 25. XI. cena: 1.840 din
- MÜNCHEN, 3 dni, avtobus, odhod: 28. XI. cena: 1.300 din
- PRAGA, 4 dni, avtobus, odhod: 27. XI. cena: 1.600 din
- BUDIMPEŠTA, 3 dni, avtobus, odhod: 28. XI. cena: 1.200 din
- DUNAJ IN GRADIŠČANSKA, 3 dni, avtobus, odhod: 28. XI. cena: 1.200 din
- SMUČANJE V STUBAJSKI DOLINI, 5 dni, avtobus, odhod: 26. XI. cena: 1.950 din

— ZAHTEVAJTE ZELO PESTER IZBOR NAŠIH POTOVANJ Z LETALI!
 — V ČASU PO SEZONI OD 16. OKTOBRA 1976 DO 20. APRILA 1977 DAJEMO UČENCEM OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL, ŠTUDENTOM, UPOKOJENCEM IN ČLANOM ZVEZE BUHČEV OD PONEDELJKA DO ČETRKA POSEBEN POPUST ZA AVTOBUSNE PREVOZE.

CENA ZA PREVOŽENI KILOMETER JE:

Setra-Mercedes 50 sedežev,	9,50 din
Setra-Mercedes 46 sedežev	9,00 din
Mercedes 33 sedežev,	8,50 din

- PREPRIČAJTE SE, DA SMO NAJCENEJŠI!
- ZA SOLE SKLEPAMO CELOLETNE POGODBE!
- INFORMACIJE DOBITE V NAŠIH POSLOVALNICAH!

- KOMPAS, poslovalnica Ljubljana, Miklošičeva 11, tel. 327-761
- KOMPAS, poslovalnica Ljubljana, Titova 12, tel. 24-611
- KOMPAS, Avtopark, Celovška 206, tel. 57-550

lesnina

Proizvodno in trgovsko podjetje z lesom, lesnimi izdelki
 in s pohištvo, n. sol. n. Titova 51, Ljubljana, tel. 061
 321-441

**TOZD NOTRANJA TRGOVINA
 NA DEBELO**

**TOZD NOTRANJA TRGOVINA —
 PRODAJNA MREŽA
 TOZD ZUNANJA TRGOVINA**

**TOZD BOR Laško
 TOZD DEKORLES Brežice
 TOZD MIZARSTVO Ljutomer
 TOZD SOPOTA Radeče
 TOZD PRISTAN Ljubljana**

**TOZD SINOLES Šentvid pri Stični
 TOZD SPLOŠNO MIZARSTVO
 Grosuplje
 TOZD TAPETNIŠTVO Radovljica
 TOZD EMMI Slovenska Bistrica**

NAŠE POSLOVALNICE

VEČJIH MESTIH JUGOSLAVIJE

LESNINA vam pomaga in svetuje pri izbiri pohištva in opreme

slavnik koper

TOZD Potniški promet in turizem
 Poslovalnica Ljubljana
 Ljubljana, Tavčarjeva 8a, telefon: 321-351

Solska vodstva obveščamo, da še vedno dajemo 30% komercialnega popusta za vse prevoze otrok in mladine.
 Poleg prevozov izdelujemo tudi programe izletov v skladu z učnimi načrti in potrebami pouka. Sodelujemo pri organizaciji športnih dni in drugih dejavnosti, ki povezujejo sodoben pouk s spoznavanjem domovine ter narave in njenih zanimivosti. Poslovalnica Slavnik Ljubljana se že nekaj let intenzivno ukvarja z organizacijo enodnevnih izletov po naši ožji domovini in v kraje, kjer živijo zamejski Slovenci.
 Na voljo imamo precej programov, ki lahko rabijo kot pripomoček pri organizaciji poučnih ekskurzij in izletov.
 V zimskih mesecih bomo organizirali poceni prevoze mladine v naša zimsko športna središča in omogočili čim nižjo ceno »športnih dni.«

Za vse dodatne informacije
 o prevozi in organizaciji izletov
 pokličite, prosimo, telefonsko številko

321-351

ali pa se oglasite osebno
 v naši poslovalnici v Ljubljani,
 Tavčarjeva ulica 8a.